

Νιάουστα

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ

Ετος 26ο

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2002

ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 99-100

ΑΡΙΘΜ. ISSN 1106- 2118

Δέκα χρόνια από τον θάνατο του Οδυσσέα

Τα μπατάνια και η Αγία Τριάδα

Ενας γάμος επεισοδιακός εν έτει 1870

Περιεχόμενα:

Σελίδα

"Η ΝΙΑΟΥΣΤΑ": 10 χρόνια από τον θάνατο του Οδυσσέα..... 4

Ιστορικά

Θωμά Γαβριηλίδη: Ένα από τα θαύματα του Οσίου

Θεοφάνους πολιούχου της Νάουσας..... 10

Παύλου Πυρινού: Η προσφορά των προσκοπων Βέροιας το 1949..... 13

Αχιλλέα Γκούτα: Αναμνήσεις από την Γερμανική Κατοχή..... 17

Ας θυμηθούμε

Λευκής Σαμαρά: Τα Μπατάνια και η Αγία Τριάδα..... 19

Κατερίνας Λυσιμάχου: Ένας γάμος επεισοδιακός ενέτει 1870 31

Έρευνα

Ελένης Μήτσαλα - Ζεγκίνη: Σηροτροφία και παραγωγή μεταξοπορου..... 37

Κώστα Ατακίδη: Το σπήλαιο της Νάουσας..... 42

Πολιτιστικά - Σύγχρονα θέματα

Ευγενίας Ζάλιου: Εισαγωγικά για το ποίημα του Jhon Anton 44

Γιάννη Καρατσιώλη: Τα αποκαλυπτήρια της προτομής του Στέλιου Σβαρνόπουλου..... 49

Γιάννη Καρατσιώλη: Το διεθνές συνέδριο για τον Δημ. Βικέλα στη Βέροια..... 50

Η Μούσα της Ελένης Ανδρονικίδου..... 51

Λενδροκομικά θέματα - Ποικίλα

Κώστα Κούσουλα: Πόσο ωφέλιμα είναι τα σταφύλια και το κρασί..... 52

Οδυσσέα Ντινόπουλου: Ο Ατελείωτος πόλεμος τετρανύχων - παραγωγών..... 7

"ΝΙΑΟΥΣΤΑ"

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ
"ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ"

ΑΠΡΙΛΙΟΣ-ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2002

Έτος 26ο - Τεύχος 99-100

Αριθμός ISSN 1106 2118

ΙΑΡΥΤΕΣ:

Σύλλογος Αποφοίτων Νάουσας, (+) Οδυσσεύς Ντινάπουλος

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Λευκή Σαμαρά, Γιάννης Καρατσιώλης, Ελένη Μήτσαλα - Ζεγκίνη, Αλέξανδρος Οικονόμου.

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ - ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας

Διον. Σολωμού 3 Τ.Κ. 59200 ΝΑΟΥΣΑ

Τηλ. 0332024102

- Γκαρνέτα 17 τηλ. 0332022575 & 0332026996

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΙΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:

Γιάννης Καρατσιώλης - Γεωπόνος τηλ. 0331060331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Τα Μπατάνια, Τάση Σκούπερ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

Παναγιώτης Πέτρος ΚΑΤΕΡΙΝΗ

Η συντακτική επιτροπή του περιοδικού δεν φέρει καμία ευθύνη για τα ενυπόγραφα κείμενα που δημοσιεύονται. Την ευθύνη φέρει ο υπογράφων το κείμενο

Αγαπητοί φίλοι

Πέρασαν 10 χρόνια από τον θάνατο του "πατέρα της Νιάουσας" του Οδυσσέα μας και η Λένα Μήτσαλα μας πλημμυρίζει αναμνήσεις. Συνεχίζοντας το έργο του προχωρώντας στα βήματα που μας δίδαξε, σήμερα θα διαβάσετε για τα σταφύλια και το κρασί "που και τον γέροντα τον κάνει παλικάρι", μαζί με τα Μπατάνια και την Αγία Τριάδα, την Σηροτροφία και θα μάθετε για τις πολιτιστικές εκδηλώσεις της περιοχής μας. Επίσης θα απολαύσετε και δύο εκπληκτικά διηγήματα.

Καλό χειμώνα

Διακίνηση περιοδικών

Εμβάσματα - συνδρομές:

Λευκή Σαμαρά

Γκαρνέτα 17 - τηλ. (03320) 22.575 - 26996

Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας

Σολωμού 2 τηλ. (03320) 24102

Ετήσια συνδρομή ιδιωτών	14
Δήμοι - Κοινότητες - Συν/μοί	30
Εξωτερικού δολλάρια	50

"10 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ"

Απο την Νιάουστα

Επιμέλεια: Ελένη Μήτσιαλα Ζεγγίνη

Τον Απρίλιο συμπληρώθηκαν 10 χρόνια από τότε που έφυγε από κοντά μας ο αείμνηστος Οδυσσέας Ντινόπουλος. Η απώλεια για μας, όλους τους ανθρώπους της "ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ", ήταν μεγάλη. Παρόλο όμως που δεν τον έχουμε δίπλα μας, η σκέψη μας πάντα τρέχει προς αυτόν που υπήρξε ο εμπνευστής και πρωτεργάτης του περιοδικού μας για 15 ολόκληρα χρόνια.

Αν και Γρεβενιώτης ο Οδυσσέας αγάπησε όσο λίγοι τη Νάουσα, αλλά και αγαπήθηκε από τους ανθρώπους της. Καλοσυνάτος, ευγενικός, δημιουργικός, αισιόδοξος, άνθρωπος της προσφοράς ήταν φίλος με όλους, από τον πιο ψηλά ιστάμενο μέχρι τον πιο απλό αγρότη.

Γεννήθηκε στα Γρεβενά το 1927, όπου διέμενε μέχρι το τέλος των γυμνασιακών του σπουδών. Στη συνέχεια φοίτησε στη Γεωπονοδασολογική Σχολή της Θεσ/νίκης, από όπου αποφοίτησε το 1955 αφού προηγουμένως (1951 - 52) είχε υπηρετήσει τη στρατιωτική του θητεία ως έφεδρος αξιωματικός.

Στα πρώτα χρόνια της επαγγελματικής του καριέρας μέχρι το 1968 εργάστηκε ως δημόσιος υπάλληλος, αποσπασμένος στη Βασιλική Πρόνοια, υπεύθυνος για την εφαρμογή του προγράμματος "Σπίτι του παιδιού" (νηπιαγωγεία, νηπιοσταθμοί, ταπητουργεία, στεγαστική βοήθεια απόρων οικογενειών, κατασκευή απλών κοινοφελών έργων κ.λ.π.) στους νομούς Κοζάνης και

Οδυσσέας Ντινόπουλος ιδρυτής της "Νιάουστας"

Γρεβενών. Σ' όλους τους παραπάνω τομείς, χάρις στην εργατικότητα και δραστηριότητά του επιτεύχθηκαν άριστα αποτελέσματα.

Το 1969 τοποθετείται στο Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δέντρων Ναούσης και εγκαθίσταται στη Νάουσα, όπου ανοίγεται μια νέα σελίδα στην ιστορία της ζωής του Οδυσσέα. Στην πόλη μας βαδίζει με επιτυχία, συγχρόνως σε δυο παράλληλους δρόμους, ο ένας είναι αυτός του γεωπόνου - ερευνητή και ο δεύτερος του Προέδρου του "Συλλόγου Αποφοίτων Γυμνασίου Ναούσης Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος" και εκδότη του περιοδικού "ΝΙΑΟΥΣΤΑ".

Στο χώρο της γεωπονίας εργάστηκε με όραμα και φαντασία για την ανάπτυξη και ανανέωση της δεντροκομίας. Υποστήριξε με θέρμη τις νέες ποικιλίες μήλων Γκράιντ Σμιθ και Τζόντα Γκολντ και κατάφερε με την επιμονή του να διαδοθούν

σύντομα σ' όλες τις μηλοπαραγωγικές περιοχές της χώρας. Συχνά κουβαλούσε μαζί του μια σακούλα με μήλα Γκράνυ Σμιθ και τα μοίραζε στις συγκεντρώσεις φίλων για να τα δοκιμάσουν. Ασχολήθηκε επίσης με την αχλαδιά και την ακτινιδιά.

Τα αποτελέσματα των ερευνών του τα δημοσίευε σε διάφορα επιστημονικά περιοδικά, ενώ εξέδωσε συνεργαζόμενος με τον συνάδελφό του Στέργιο Παλούκη το ογκώδες σύγγραμμα "Η ακτινιδιά". Γνώριζε όμως πολύ καλά, ότι οι τελικοί αποδέκτες των αποτελεσμάτων της δενδροκομικής έρευνας είναι οι αγρότες, γι' αυτό παράλληλα προσπάθησε με εκλαϊκευμένο, προσιτό και γλαφυρό ύφος γραφής να μεταφέρει τεχνικές γνώσεις και γεωπονικές συμβουλές, μέσα από τον τοπικό τύπο στους δεντροκαλλιεργητές. Άρθρα του για τους αγρότες δημοσίευσε σ' όλες τις τοπικές εφημερίδες και φυσικά στη "ΝΙΑΟΥΣΤΑ" όπου καταγράφονται 152 κείμενα γεωπονικού περιεχομένου. Από τότε που έφυγε ο Οδυσσέας λίγες φορές διαβάζουμε δενδροκομικά δημοσιεύματα στον τοπικό τύπο.

Βεβαίως δεν ενημέρωνε μόνο, αλλά φρόντιζε να ενημερώνεται και ο ίδιος παρακολουθώντας σεμινάρια συνέδρια ή παίρνοντας μέρος σε αποστολές στο εξωτερικό.

Ήταν ο αγαπημένος γεωπόνος των γεωργών, ανιδιοτελώς και πάντα πρόθυμος να προσφέρει τις γνώσεις του σ' όποιον του τις ζητούσε στον οπωρώνα, στο γραφείο του ή ακόμα και στο δρόμο.

Το ευρύ πνεύμα του Οδυσσέα όμως δεν έμεινε ικανοποιημένο μόνο με την επαγγελματική του ενασχόληση. Ερχόμενος στη Νάουσα δημιούργησε φιλικές σχέσεις με μέλη του Συλλόγου Αποφοίτων μερικοί από τα οποία ήταν παλιοί του γνώριμοι από το Πανεπιστήμιο, όπως ο Σταύρος Σαμαράς. Ο Σύλλογος την εποχή εκείνη υπολειτούργουσε και χρειαζόταν νέο αίμα. Τηνέα αυτή πνοή την έδωσε ο Οδυσσέας. Γρήγορα ανακηρύχθηκε μέλος του Συλλόγου και χάρις στη δραστηριότητα που ανέπτυξε, το 1974 εκλέχθηκε πανηγυρικά πρόεδρος. Τη θέση αυτή κράτησε επάξια για μια 18ετία μέχρι τον πρόωγο θάνατό του.

Ο Οδυσσέας Ντινόπουλος σε δεξίωση του συλλόγου για την υποδοχή των νέων μελών

Βαθύς γνώστης της ελληνικής ιστορίας ο ίδιος έθεσε σαν πρώτη προτεραιότητα του Συλλόγου την επανέκδοση του σπανίζοντος βιβλίου του Ε. Στουγιαννάκη "Ιστορία της πόλεως Ναούσης" πλουτισμένο με ευρετήριο και άλλες προσθήκες. Είχε την ικανότητα να μεταδίδει και στους άλλους τον δικό του ενθουσιασμό και την αισιοδοξία του παρασύροντάς τους σε ενεργό συμμετοχή στο Σύλλογο. Έτσι η ιστορία εκδόθηκε χωρίς καμιά επιχορήγηση παρά μόνο με προεγγραφές που συγκεντρώθηκαν από τα μέλη του Συλλόγου.

Το γραφείο του Συλλόγου ήταν κάθε βράδυ ανοιχτό με τον Οδυσσέα πάντα να περιμένει τα υπόλοιπα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου και τους φίλους για ενδιαφέρουσα, εποικοδομητική συζήτηση. Με μια χούφτα αμύγδαλα και ένα εύστοχο ανέκδοτο δημιουργούσε ένα ευχάριστο κλίμα που μας τραβούσε όλους. Στη συντροφιά ήμασταν άνθρωποι όλων των ηλικιών, είχε αυτό το χάρισμα ο Οδυσσέας να γίνεται φίλος με όλους. Η συζήτηση μαζί του ήταν απόλαυση.

Γλαφυρός, πολυμαθέστατος, πολυταξιιδεμένος κάθε μέρα είχε και κάτι καινούριο ενδιαφέρον να πει.

Μέσα από αυτές τις συζητήσεις το 1977 ξεπήδησε η ιδέα για την έκδοση ενός τοπικού περιοδικού με θέματα ιστορικά και λαογραφικά, αλλά και άρθρα για τους αγρότες και άλλα γενικού ενδιαφέροντος. Το όνομα αυτού "ΝΙΑΟΥΣΤΑ" όπως πρότεινε ο ίδιος.

Επιστρατευθήκαμε πάλι οι συνεργάτες για εγγραφή συνδρομητών με πρώτο και καλύτερο τον ίδιο. Με την τσάντα πάντα "υπο μάλης" όπου ήταν το κινητό αρχείο της "ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ" και το μπλοκ εγγραφών δεν έχανε ευκαιρία για να γράφει νέους συνδρομητές. Όλα τα χρόνια της προεδρίας του η "ΝΙΑΟΥΣΤΑ" ήταν αυτοχρηματοδοτούμενη.

Άλλος μεγάλος αγώνας ήταν η εύρεση ύλης. Δεν είναι εύκολο πράγμα να πείσεις κάποιον να καθίσει να γράφει, και όμως στον Οδυσσέα δεν μπορούσε να του το αρνηθείς. Πολλοί από μας ξεκινήσαμε από κείνο το ιστορικό πρώτο τεύχος και εξακολουθούμε ακόμα να γράφουμε. Φυσικά το μεγαλύτερο βάρος το σήκωνε ο ίδιος, ήταν η ψυχή του περιοδικού. Η συγκέντρωση της ύλης, η διόρθωση των δοκιμών, η διακίνηση του περιοδικού, η οικονομική διαχείριση ήταν όλα σχεδόν δική του δουλειά, ποτέ όμως δε διαμαρτυρόταν. Επί 15 χρόνια κράτησε αυτή τη θέση χωρίς να κουραστεί αντίθετα έκανε όνειρα και για άλλες εκδόσεις.

Μέχρι το θάνατό του είχαν εκδοθεί 58 τεύχη της "ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ" με 2500 σελίδες, όπου είχαν δημοσιευθεί 1000 περίπου άρθρα. Ο ίδιος εκτός από τα γεωργικά θέματα που προαναφέραμε δημοσίευσε 23 άρθρα ιστορικού ή επίκαιρου περιεχομένου και πλήθος άλλα ανυπόγραφα ή με την υπογραφή "ΝΙΑΟΥΣΤΑ" ή η "ΣΥΝΤΑΞΗ".

Κατά τη διάρκεια της θητείας του κυκλοφόρησε από το Σύλλογο και το βιβλίο του Κ. Παπουλίδη

Ο Οδυσσέας κάνει ενημέρωση για δασοκομικά θέματα.

"Μνήμη Δημητρίου Τσάμη Καρατάσιου".

Εκτός από το εκδοτικό έργο στις μέρες του Οδυσσέα ο Σύλλογος έχει να παρουσιάσει και πολλές άλλες δραστηριότητες -φιλολογικά βραδινά, διαλέξεις, θεατρικές παραστάσεις, εκθέσεις ζωγραφικής, έκθεση γλυπτικής κ.α.

Η προσφορά η δική του και του Συλλόγου αναγνωρίστηκε από τους Ναουσαίους, τιμήθηκε όμως ιδιαίτερα από το Δήμο Ναουσας, από την Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, από το Σύλλογο "Πυρσό" και από το Ροταριανό Όμιλο Ναούσης. Ο Δήμος Ναουσας τιμήσε τον Οδυσσέα Ντινόπουλο και μετά το θάνατό του δίνοντας το όνομά του σε δρόμο της πόλης μας.

Εμείς οι συνεργάτες τον την ημέρα που τον αποχαιρετούσαμε, συντετριμμένοι από τον πρόωγο χαμό του, δώσαμε μια υπόσχεση, να συνεχίσουμε την έκδοση της "ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ" γιατί, όπως έγραφε τότε η Καλλιπάττειρα, ".... κρατώντας ζωντανή τη "ΝΙΑΟΥΣΤΑ" κρατάμε ζωντανό κοντά μας τον Οδυσσέα...". Και κρατήσαμε ζωντανό το περιοδικό μας επί 10 χρόνια μέχρι σήμερα, παλέψαμε και τα καταφέραμε.

Ελπίζουμε, αν μας αφουγκράζεσαι Οδυσσέα, να είναι αναπαινμένη η ψυχή σου βλέποντας ότι συνεχίζουμε το έργο σου.

Δημοσιεύματα του Οδυσσέα Ντινόπουλου στον τοπικό τύπο

Δενδροκομικά θέματα

Ο ατελείωτος πόλεμος τετρανύχων - παραγωγών

"Οι τετράνυχτοι είναι ένας εχθρός πρώτης κατηγορίας. Γι' αυτό πρέπει να προκηρυχθούν το συντομότερο. Είναι παμφάγοι. Όπου εγκατασταθούν, καταστρέφουν τα πάντα. Δεν αφήνουν τίποτα στον παραγωγό. Είναι επικίνδυνοι και φοβεροί.

Οι τετράνυχτοι τα θέλουν όλα δικά τους. Βρίσκονται παντού. Στα δάση, τα οπωροφόρα, τα καλλωπιστικά φυτά, τις ετήσιες καλλιέργειες, τα πάρκα, τους αμπελώνες, τα ετήσια φυτά, τους κήπους, την αυτοφυή βλάστηση κ.λ.π. Είναι ένα κοσμοπολίτικο είδος. Πανταχού παρών.

Έχουν ένα πολύ βεβαρυμένο μητρώο. Ας μάθουμε λοιπόν την ιστορία τους. Πως συμπεριφέρονται και τις συνήθειές τους. Ας τους γνωρίσουμε από κοντά. Ιδού τα στοιχεία της ταυτότητας και το βιογραφικό σημείωμά τους.

Οι ειδικοί επιστήμονες ταξινόμησαν και κατέταξαν τους τετρανύχους στα ακάρεα. Οι ασχολούμενοι μ' αυτούς επιστήμονες ονομάζονται ακαρεολόγοι και τα φάρμακα που τους καταπολεμούν ακαρεοκτόνα. Εδώ υπάρχουν, οι αράχνες, οι σκορπιοί και άλλοι ζωικοί μικροοργανισμοί. Τα ακάρεα ξεχωρίζουν από τα έντομα. Στα έντομα (ακμαία) διακρίνει κανείς, τρία μέρη, το κεφάλι, το θώρακα και την κοιλιά: Στα ακάρεα δεν συμβαίνει το ίδιο. Η κοιλιά είναι συγκολλημένη με τον κεφαλοθώρακα και σχηματίζει ένα ενιαίο σύνολο, χωρίς διακεκριμένα μέρη. Πολλαπλασιάζεται με καταπληκτική ταχύτητα, προπαντός όταν επικρατήσουν κατάλληλες κλιματικές συνθήκες. Δηλαδή ζέστα και ξέρρα (καλοκαίρι).

Ο βιολογικός κύκλος, κατά τους ξηρούς και θερμούς μήνες μπορεί να ολοκληρωθεί μέσα σε 7-9 ημέρες. Ευνοϊκές συνθήκες ανάπτυξης γενικά είναι: Θερμοκρασία 26-35 βαθμοί Κελσίου. Σχετική υγρασία 30 - 35%. Εμφανίζει 10 γενεές και παραπάνω ετησίως. Προτιμά την τρυφερή βλάστηση που έχουν τα καλλιεργούμενα φυτά. Οι καλύτεροι μεξέδες είναι τα φύλλα της μηλιάς του αμπελιού και του βαμβακιού.

Υπάρχουν πάρα πολλές φυλές. Βλέπει κανείς μονόχρωμους και πολύχρωμους τετράνυχους, όλων των χρωμάτων και όλων των κομμάτων. Ο πιο πονηρός και σιχαμερός τετράνυχος είναι ο κόκκινος τριχωτός, ο γνωστός "Πανόνυχος Ούλμι". Αυτός δεν τον χώνεψε κανείς μηλοκαλλιεργητής.

Επί της γης εμφανίστηκαν πριν από τον άνθρωπο. Σαν αρχαιότερος ζωικός οργανισμός που είναι, θεωρούν όλα τα φυτά δικά τους, για αποκλειστική βόσκηση, διατροφή και εκμετάλλευση. Το θεωρούν ως κεκτημένο δικαίωμα και "κληρονομικό". Εδώ υπάρχει ένα νομικό πρόβλημα. Οι καλλιεργητές και ειδικότερα οι δενδροκαλλιεργητές είπαν τους τετρανύχους: "Φύγετε από τα καλλιεργούμενα φυτά. Πάτε στα δάση, στην εξοχή, στην ύπαιθρο, στην αυτοφυή βλάστηση. Τόσα φυτά σας φτάνουν και σας περισσεύουν. Θέλουμε κι εμείς να ζήσουμε" Οι τετράνυχτοι λένε "όχι".

Είναι ισχυρογνώμονες, δογματικοί, αμετακίνητοι στις απόψεις. Υπερασπίζονται μαχητικά τα κεκτημένα δικαιώματά τους, εφαρμόζοντας την ίδια τακτική, όπως στο ανθρώπινο είδος, οι προνομιούχες τάξεις, οι καλοπερασάκηδες, με

τα κεκτημένα δικαιώματα, φοροαπαλλαγές, παχυλοί μισθοί, παχυλές συντάξεις, προτεραιότητα στους διορισμούς κ.λ.π.

Πολλοί νομικοί στον κόσμο και αρκετοί μεγαλοδικηγόροι της Αθήνας υποστηρίζουν τις απόψεις των τετρανύχων. Λένε ότι τους πιάνει το "κληρονομικό ενοικιοστάσιο" σαν πρώτοι κάτοικοι της γης. Οπωσδήποτε θα έχουμε και πάλι δικαστήρια. Οι τετράνυχτοι αισιοδοξούν. Η δίκη δεν πρόκειται να αναβληθεί. Το δηλώνουν οι υπερασπιστές δικηγόροι. "Η αποχή και η απεργία που κάνουμε - λένε - δεν ισχύει για τα δικαστήρια των τετρανύχων".

Χιλιάδες τόνοι ακαρεοκτόνων ξοδεύτηκαν και εκατομμύρια λεφτά κατασπαταλήθηκαν για την καταπολέμηση των τετρανύχων.

Οι τετράνυχτοι θρήνησαν πολλά θύματα (νεκροί και τραυματίες). Αλλά δεν το βάζουν κάτω. Ύστερα από κάθε ψεκασμό ανασυντάσσουν τις δυνάμεις τους. Κάθε χρόνο ψεκάσουμε και κάθε χρόνο γεμάτοι από τετράνυχτους είμαστε. Γιατί; Η μέχρι τώρα τακτική και στρατηγική των παραγωγών είναι λάθος. Θα πρέπει λοιπόν ο παραγωγός να γνωρίζει απαραίτητα τα παρακάτω:

1) Τη δράση του κάθε ακαρεοκτόνου. Αυτά χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: σε ωοκτόνα αν καταστρέφουν τα αυγά, σε προνυμφοκτόνα αν καταπολεμούν τις προνύμφες (ανήλικοι τετράνυχτοι με έξι πόδια) και σε ακμαιοκτόνα (ενήλικοι με οκτώ πόδια). Μερικά παραδείγματα: α) Απόλλο ωοκτόνο για τα αυγά του Πανόνυχους Ούλμι. β) Κροποτέξ προνυμφοκτόνο για τον Πανόνυχους Ούλμι. γ) Περοπάλ προνυμφοκτόνο και ακμαιοκτόνο. δ) Το Μορεστάν μέτριο για όλες τις μορφές του Πανόνυχους Ούλμι (κόκκινος τριχωτός τετράνυχτος). Είναι δηλαδή ταυτόχρονα ωοκτόνο (για τα αυγά του καλοκαιριού), προνυμφοκτόνο και ακμαιοκτόνο. ε) Ομάιτ, καταπολεμεί πολλές φυλές τετρανύχου. Προνυμφοκτόνο και ακμαιοκτόνο.

2) Στο ετήσιο πρόγραμμα ψεκασμού να χρησιμοποιούνται εναλλάξ ακαρεοκτόνα με διαφορετική χημική σύνθεση. Έτσι παρεμποδίζεται η δημιουργία ανθεκτικών φυλών.

3) Συμμαχία με τα ωφέλιμα έντομα. Προσοχή στα εντομοκτόνα. Υπάρχουν πολλά εντομοκτόνα, σωστοί πύραυλοι "σκαντ" που σκοτώνουν όλα τα ωφέλιμα έντομα, χωρίς εξαίρεση, όπως είναι οι πυρεθρίνες κ.λ.π. Έχει διαπιστωθεί ότι εγκαταλειμμένοι μηλεώνες ή άλλα οπωροφόρα, μπορεί να έχουν του κόσμου τις προσβολές, δηλαδή από καρπόκαψα, τίγρη, φυλλορύκτες κ.λ.π. από τετράνυχτο όμως όχι. Την εξόντωση των τετρανύχων ανέλαβαν τα ωφέλιμα έντομα.

4) Λίγοι και επίκαιροι εντομοκτόνοι ψεκασμοί, επιλέγοντας σε κάθε περίπτωση το κατάλληλο εντομοκτόνο που σέβεται το φυσικό περιβάλλον (Ζολόν, Χοσταθείο κ.λ.π.). Ας έχουν υπόψη τους οι παραγωγοί και το εξής: Όσο περισσότεροι εντομοκτόνοι ψεκασμοί γίνονται, τόσο περισσότερους τετράνυχτους θα έχουμε. Οι τετράνυχτοι προπαγανδίζουν υπέρ των εντομοκτόνων ψεκασμών. "Σωστή προβοκάτσια" και την "πατάνε" οι δενδροκαλλιεργητές. Πάνε να γλυτώσουν ένα μήλο και χάνουν το δάσος.

5) Διατήρηση της χλόης και των χόρτων στον οπωρώνα. Πολλοί τετράνυχτοι δεν έχουν μεγάλες φιλοδοξίες. Αρχούνται στο φύλλωμα της αυτοφυούς βλάστησης. Εάν εξαφανιστούν τα ετήσια φυτά από κάποια αιτία (ζιζανιοκτονία, φρεζάρισμα, κοπή χόρτων σύριζα κ.λ.π.) τότε οι τετράνυχτοι ανεβαίνουν στα δέντρα. Δεν το πολυσκέπτονται, εάν υπάρχουν χόρτα, να ανέβουν ψηλά στα κλωνάρια του δέντρου για να ξεκαλοκαιριάσουν. Όλοι τους λένε: "Καλά είμαστε εδώ κάτω στα αγριόχορτα".

Οι τετράνυχτοι εφόσον πεινάνε, αλλάζουν στρατηγική. Αποφασίζουν ομαδικά και μεταναστεύουν προς τα δέντρα ακολουθώντας τη συντομότερη οδό, χρησιμοποιώντας κάποιο πάσσαλο ή τον κορμό του δέντρου. Αυτό δεν το κάνουν με μεγάλη ευχαρίστηση, γιατί κουράζονται, σαν πεινασμένοι που είναι ν' ανεβαίνουν τις ανηφόρες.

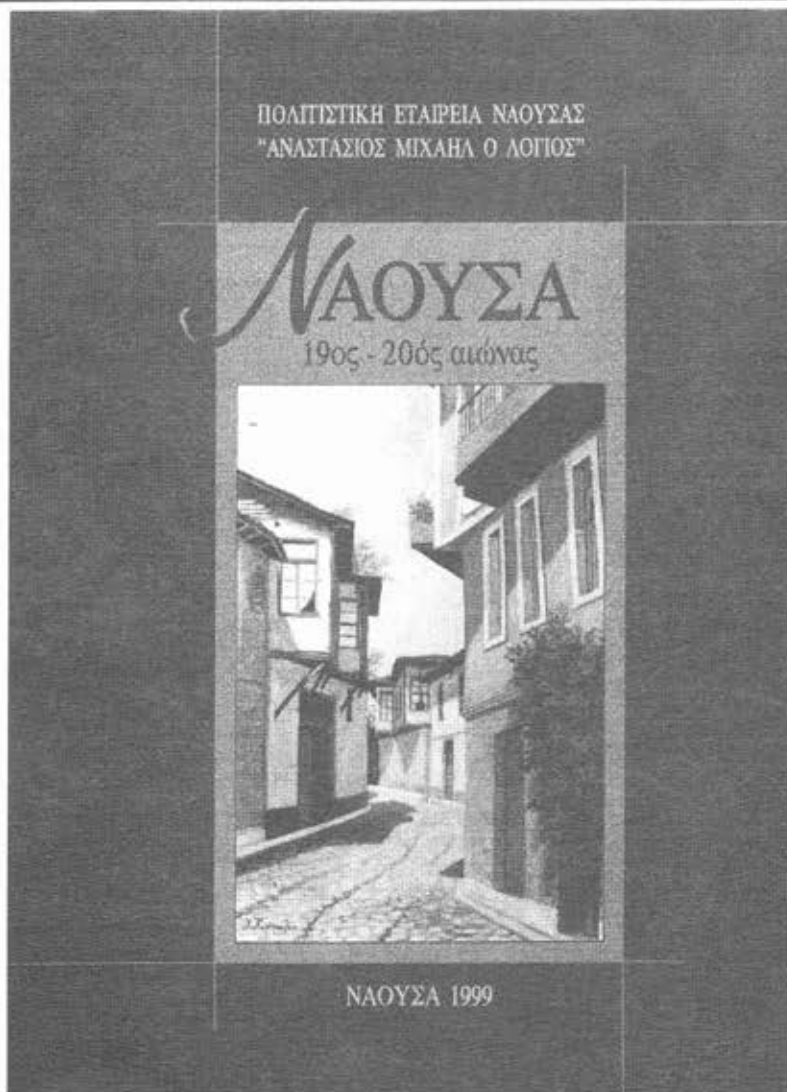
Αγκομαχώντας και βρίζοντας τους υπεύθυνους, φθάνουν στα πρώτα φύλλα που βρίσκονται στους πρώτους βραχίονες. Τότε παίρνουν μια ανάσα. Ξεκληρισμένοι από την παλιά τους κα-

τοικία, οργανώνουν τη νέα ζωή τους. Πρόκειται για "πρόσφυγες" και "φυγάδες" που είναι θεονήστικοι και ως εκ τούτου είναι αχόρταγοι και αδηφάγοι. Το καταστροφικό τους έργο είναι άμεσο και ορατό. Επιδρομή Αττίλα: Τρώνε και καταστρέφουν με μανία και εκδίκηση.

Η καταπολέμηση του τετρανύχου δεν πρέπει να γίνεται ούτε συμπτωματικά, ούτε ευκαιριακά. Θα πρέπει να εντάσσεται σ' ένα πρόγραμμα ολοκληρωμένης καταπολέμησης, που να συνδυάζει τη χημική και βιολογική καταπολέμηση των τετρανύχων. Ένα τέτοιο πρόγραμμα πρέπει να

συμπεριλάβει όλους τους εχθρούς που είναι εγκαταστημένοι τη συγκεκριμένη περιοχή. Για την καταπολέμηση των τετρανύχων θα ασχοληθούμε και άλλη φορά προσεχώς. Με την ευκαιρία, χρήσιμη είναι και η "προκήρυξη" καταπολέμησης των τετρανύχων που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό "Νιάουστα" τεύχος 50 σελίδες 37, 38 και 41 με την άδεια φυσικά των "τρομοκρατικών" οργανώσεων της χώρας μας. Ας συμβουλευτούν οι ενδιαφερόμενοι παραγωγοί."

Οδυσσέας Ντινόπουλος

*...ένα βιβλίο που
δεν πρέπει να
λείπει από την
βιβλιοθήκη σας*

"Νάουσα 19ος - 20ος αιώνας" ...

ΔΙΑΘΕΣΗ: - Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας
- Σαμαρά Λευκή τηλ. 03320 22.575

ΣΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΙΕΡΟΔΙΚΕΙΟΥ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ...

Ενα απο τα θαύματα του πολιούχου της Νάουσας Οσίου Θεοφάνους

Του Θωμά Γαβριηλίδη

Στο σημερινό μου σημείωμα παρουσιάζονται δύο κείμενα:

α) Απόσπασμα, σε περιλήψη, από τον Παλιότερο Βίο του Οσίου Θεοφάνους, Πολιούχου Ναούσης, στο οποίο γίνεται λόγος για ένα θαύμα του στη Βέροια το 1681. (Πηγή: Μητροπολίτου Βεροίας και Ναούσης Παντελεήμονος Καλπακίδη "Ο ιδρυτής της Μονής Ταξιαρχών και πολιούχος της Ναούσης Όσιος Θεοφάνης ο Νέος", εκδ. Ι. Μ. Β. και Ν., αρθ. σειράς 31, Νάουσα 1998, σελ. 51-54) και

β) Η πράξη αριθ. 92 από το Αρχείο του τουρκικού Ιεροδικείου Βεροίας (Πηγή: Ι.Κ. Βασδραβέλλη "Ιστορικά Αρχεία Μακεδονίας, Β' Αρχείον Βεροίας - Ναούσης, 1598 - 1886, εκδ. Θεσ/νίκη 1954).

Από τη μελέτη των δύο αυτών κειμένων βγαίνουν τα εξής, κατά την άποψη του γράφοντος συμπεράσματα: α) Ο κακοποιός Παπάζογλου, ο οποίος από τον ανώνυμο συγγραφέα του Παλιότερου Βίου του Οσίου Θεοφάνους φέρεται ως κάτοικος της Νάουσας, δεν ήταν κάτοικος της Νάουσας αλλά της Βέροιας και β) Η τιμωρία του Βεροιώτη κακοποιού Παπάζογλου

Ο πολιούχος της Νάουσας Όσιος Θεοφάνης

έγινε έπειτα από τις προσευχές των Χριστιανών προς τον Όσιο Θεοφάνη και μετά από την προσφυγή στο Ιεροδικείο Βέροιας του μητροπολίτη Βεροίας και Ναούσης Ιωακείμ του εκ Κίτρους στις 22 Ιανουαρίου του 1680 και όχι στο 1681, όπως αναγράφεται στον Παλιότερο Βίο του Οσίου Θεοφάνους. γ) Οι αυθαιρεσίες των Τούρκων δεν άφηναν ούτε και την προνομιούχο Νάουσα ήσυχη.

Α' ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟ ΒΙΟ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ:

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΜΕ ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΟΥ 1681

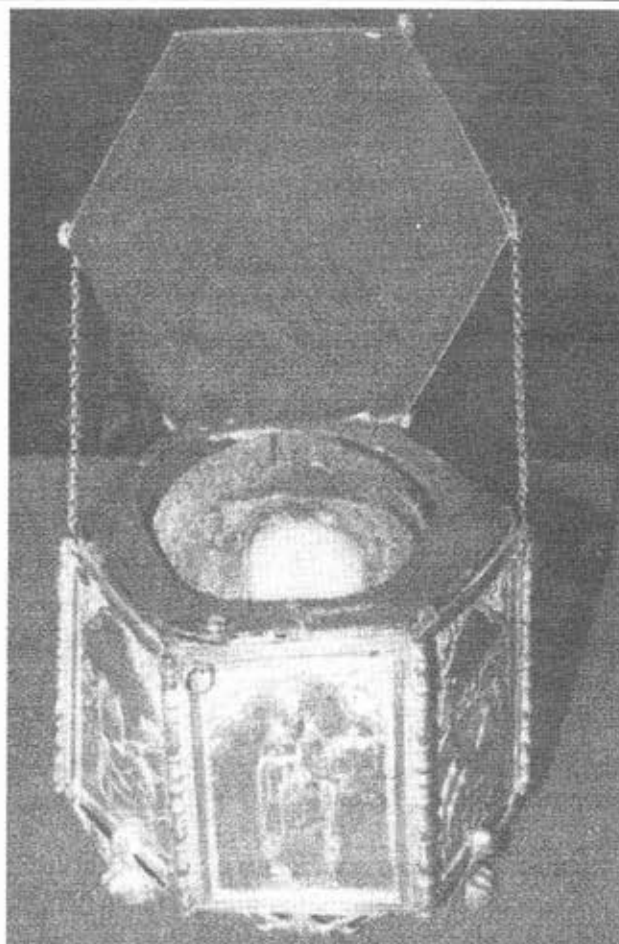
Στα 1681 ζούσε στο κάστρο της Βέροιας ένας Αγαρηνός, ο οποίος πιο μπροστά ήταν Χριστιανός. Αυτός σαν νεοφώτιστος ήταν πολύ φανατικός και δε χόρταινε να κάνει κακό στους χριστιανούς, στις εκκλησιές και προπάντων στα μοναστήρια. Όλο το κάστρο τον φοβούνταν, ακόμη και ο αρχιερέας δεν τολμούσε να κάνει καμιά καταγγελία. Δεν τον έτρεμε μόνο το κάστρο της Βέροιας αλλά τα περίχωρα. Φοβέριζε ακόμη και την "περίφημη Νάουσα" και προπάντων το μοναστήρι των Αρχαγγέλων Ταξιαρχών.

Μια μέρα πήγε στη Νάουσα, όπου φιλοξενήθηκε στο σπίτι ενός χριστιανού, ο οποίος ονομαζόταν Παπάζογλου και ήταν όμοιός του. Το αποκορύφωμα της εγκληματικότητάς του ήταν η αρπαγή της αγίας κάρας του Θεοφάνους. Τότε οι χριστιανοί παρακάλεσαν τον Άγιο Θεοφάνη να τον τιμωρήσει και το θαύμα έγινε: Όταν ο ασυνείδητος αυτός εξωμότης γύρισε γεμάτος αλαζονεία στη Βέροια, όλος ο κόσμος της, όχι μόνο οι χριστιανοί αλλά και οι Αγαρηνοί στράφηκαν εναντίον του. Τον έπιασαν, τον εσιδηροδέσμευσαν, τον έσυραν στο φόρο και "κακήν κακώς εθανάτωσαν αυτόν".

Β' ΑΠΟ ΤΟ ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΟΥ ΙΕΡΟΔΙΚΕΙΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ:

Η ΘΑΝΑΤΩΣΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΤΣΑΡΟΥ ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ (Πράξη 92)

"Ο μητροπολίτης των απίστων Βεροίας ονόματι Ιωακείμ, προσαγαγών ενώπιον του ιεροδι-

Η Αγία κάρα στο Ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στη Νάουσα

κείου τον κάτοικον της πόλεως ταύτης και γνωστόν υπό το όνομα Παπάζογλου, ληστήν, γενίτσαρον Μεχμέτ Μπέσε, υιόν Αμπτουλλάχ, ήγειρεν αγωγήν κατ' αυτού λέγων ότι ούτος, ο Μεχμέτ Μπέσε, την προηγουμένην ημέραν περί την δύσιν του ηλίου συλλαβών με εκ της γενειάδος έμπροσθεν της κατοικίας μου έσυρεν μάχαιραν σκοπών να με φονεύσει, τραυματίσας με εις την κεφαλήν. Διό εξήτησα μεγαλοφώνως βοήθειαν, οπότε προσήλθεν ο εκ των μπουστανζήδων των ανακτόρων Ομέρ μπέης, όστις και με έσωσεν εκ των χειρών του. Ο αυτός ληστής κατά το μπαϊράμιον με ηπειλήσε λέγων "ή μου δίδεις τσόχαν δια να κατασκευάσω βράκαν ή σε φονεύω", εγώ δε φοβηθείς τω έδωσα μίαν πράσινην τσόχαν διά μίαν βράκαν. Αιτούμαι να εξετασθεί ούτος και να ενεργηθούν τα δέοντα.

Ερωτηθείς ο εναγόμενος ηρνήθη την πράξιν του. Διό εξητήθησαν αποδείξεις και προσήλθον

ο ανωτέρω μποσταντζής Ομέρ μπέης και οι κάτοικοι Βέροιας..., οίτινες εξετασθέντες κατέθεσαν ότι όντως ο ρηθείς Μεχμέτ Μπέσε κατά τον ανωτέρω χρόνον συλλαβών τον μητροπολίτην εκ της γενειάδος, εξήγαγε μάχαιραν σκοπεύων να τον δολοφονήσει, εκτύπησε δε αυτόν εις την κεφαλήν του και είναι μάρτυρες των γεγονότων τούτων. Μεθ' ο προσήλθον οι κάτοικοι της πόλεως ταύτης Σκαρλάτος Βογιατζής και παντοπώλης... και Δήμος Σαπουντζής και Δήμος Βογιατζής και Μάρκος Ίλης και Μιχαήλ Κουγιουμτζής και Γεώργιος Τσούλκας και Μιχαήλ, οίτινες κατέθεσαν ότι ο ρηθείς Μεχμέτ Μπέσε, τυγχάνων μέθυσος και ανισόρροπος εν μέση οδώ τινάς εξ ημών ετραυμάτησε δια χαντζαρίου και από άλλους αφήρεσε βιαίως άλλοτε πενήνκοντα και άλλοτε εκατόν γρόσια. Μάλιστα δε τον ραγιάν ονόματι παπά Μάνθον, συλλαβών έμπροσθεν της οικίας τοςυ εφόνευσε άνευ λόγου, είναι δε γνωστόν μεταξύ των κατοίκων ότι συλλαμβάνει τας συζύγους και τους νεανίας μας κατακρατών αυτούς. Αιτούμεθα να εξετασθούν οι παρόντες μουσουλμάνοι και να αποδοθεί δικαιοσύνη.

Μεθ' ο προσήλθον ο μουφτής της πόλεως Μουσταφά εφέντης και οι πρόκριτοι Τζαρουλλάχ εφέντης και Σαλίχ εφέντης, ο ιμάμης Σεΐτ Αμπουλκαντίρ εφέντης και Σεΐτ Γιαγιά Τσελεμπίς, οίτινες κατέθεσαν ότι οι ισχυρισμοί των εναγόντων είναι αληθείς και πραγματικοί. Ο ρηθείς Μεχμέτ Μπέσε πάντοτε συλλαμβάνει τας γυναίκας και τους μείρακας τους οποίους κατακρατεί, είναι ταραξίας και ληστής εξαφανιστέος εκ του προσώπου της γης και ούτοι είναι μάρτυρες των γεγονότων τούτων. Μεθ' ο ανεγνώσθη ο υπό των ανωτέρω εναγόντων προσαχθείς φετβάς, κατά τας διατάξεις του οποίου επιτρέπεται η θανάτωσις των ταραξιών.

Δια ταύτα συμφώνως τω ανωτέρω φετβά, διατάχθη η θανάτωσις του ειρημένου ληστού. Τη 21η Ζιλ Χετζέ 1091 = 22 Ιανουαρίου 1680".

....ΗΤΑΝ ΟΛΑ ΣΙΩΠΗΛΑ ΓΙΑ ΤΙ ΤΑ ΣΚΙΑΖΕ Η ΦΟΒΕΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΛΑΚΩΝΕ Η ΣΚΛΑΒΙΑ....

Αν και δεν αναφέρεται από τον ανώνυμο συγγραφέα του Παλαιότερου Βίου του Οσίου Θεοφάνους του Νέου, Πολιούχου Ναούσης το όνομα

του Βεροιώτη κακοποιού, που τελικά τιμωρήθηκε με τις ικεσίες του Οσίου Θεοφάνη προς το Θεό, και αν και συγγέεται με κάποιον κακοποιό από τη Νάουσα στον οποίο αποδίδεται το χριστιανικό επώνυμο του εξωμότη (γενίτσαρου) Βεροιώτη χριστιανομάχου κακοποιού, έχω τη γνώμη, ότι ο προσεκτικός αναγνώστης των δύο κειμένων, που παρουσιάστηκαν πιο πάνω, δεν δυσκολεύεται να ταυτίσει το πρόσωπο του φερομένου ως Ναουσαίου Παπάζογλου με τον Μεχμέτ Μπέσε - Παπάζογλου, τον Βεροιώτη εκβιαστή και ληστή και παραλίγο δολοφόνο του μητροπολίτη της Βέροιας Ιωακείμ του εκ Κίτρου (1649 - 1692), του πρώτου μητροπολίτη γνωστού ως Βεροίας και Ναούσης.

Σχετικά με το χρόνο της εκτέλεσης του Βεροιώτη κακοποιού πρέπει να σημειωθεί ότι ο ανώνυμος συγγραφέας του Παλαιότερου βίου του Οσίου Θεοφάνους φαίνεται πως τον συγγέει, με εκείνον της εκτέλεσης του Ναουσαίου ληστή Αποστόλου Γεωργίου, που σύμφωνα με το Αρχείο του τουρκικού ιεροδικείου της Βέροιας έγινε στις 20 Ιουλίου του 1681, δεκαοχτώ δηλαδή περίπου μήνες αργότερα από την εκτέλεση του Μεχμέτ Μπέσε - Παπάζογλου, η οποία έγινε στις 22 Ιανουαρίου του 1680.

Τα έργα του εξωμότη Βεροιώτη κακοποιού, ο οποίος λήστευε, απήγαγε γυναίκες και παιδιά, εκβίαζε και σκότωνε αθώους συμπολίτες του και που για να τιμωρηθεί έπρεπε να αποπειραθεί να δολοφονήσει και τον ίδιο τον αρχιερέα της Βέροιας αποκαλύπτουν για μια ακόμη φορά ότι, όταν ο Διονύσιος Σολωμός έγραφε μεταξύ άλλων στον "Ύμνο εις την Ελευθερίαν" "ήταν όλα σιωπηλά (στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα) γιατί τα σκίαζε η φοβέρα και τα πλάκωνε η σκλαβιά", δεν παρουσίαζε εικόνες φανταστικές αλλά πραγματικές, κάτι που οι Έλληνες δεν πρέπει να το λησμονήσουν ποτέ, αν δεν θέλουν να το ξαναζήσουν.

Η προσφορά των Προσκόπων Βέροιας στα γεγονότα της Ναούσης (1949)

Του Παύλου Πυρινού

Δήμος Ναούσης
Αρ. Πρωτ.: 258

Εν Ναούση τη 22 Φεβρουαρίου 1949

Προς τους Προσκόπους Βερροίας Βέρροϊαν

"Έχομεν την τιμήν να γνωρίσωμεν υμίν ότι ο σκληρώς δοκιμασθείς, λαός της πόλεως Ναούσης ησθάνθη την έγκαιρον αφιξίν σας εις την καταστραφείσαν... πόλιν μας, χύνουσα βάλαμον παρηγορίας εις τους ποικίλους πόνους, την δ' αφειδώς παρασχεθείσαν ηθικήν και υλικήν συνδρομήν σας άκρως ευεργετικήν δι' ο και εκφράζει δι εμού τας απείρους προς υμάς ευχαριστίας και την ευγνωμοσύνην του με την ευχήν και παράκλησιν προς τον μέγαν μας Θεόν όπως αποτρέψει τοιαύτην δοκιμασία από πάσης γωνίας της ελληνικής γης, ενισχύση δε τα εθνικά μας όπλα δια το ταχύ και νικηφόρον τέρμα του αγώνος."

Ο Δήμαρχος Ναούσης
Αθανάσιος Κουλτζής

Έτσι διетύπωσε ο τότε δήμαρχος Ναούσης τη μεγάλη προσφορά των προσκόπων Βεροίας στα αιματηρά γεγονότα της Ναούσης (1949).

Ήταν μέρες του εμφυλίου πολέμου. Στις 11 - 1 - 1949 εκδηλώθηκε επίθεση κατά της Ναούσης. Πρώτα καταλήφθηκε το ύψωμα Αγ. Θεολόγος και στη συνέχεια όλα τα δεσπόζοντα σημεία της πόλεως. Άλλα τμήματα των ανταρτών μπήκαν στη Νάουσα.

Η ολιγάριθμη φρουρά της Ναούσης κατέφυγε

Ο Αρχιπρόσκοπος και Πρόεδρος του Δ.Σ. του Σ.Ε.Π. Μπενάκης παρασημοφορεί τον Εικέγγελο Χαχάκη

στην περιοχή του Σιδηροδρομικού Σταθμού Ναούσης και κρατούσε από εκεί την άμυνά της.

Οι πρόσκοποι Βεροίας από την πρώτη στιγμή

της επίθεσης κατά της Ναούσης βρέθηκαν δίπλα στο μαχόμενο στρατό.

Στις ολονύκτιες μάχες υπήρξαν οι παρήγοροι άγγελοι των στρατιωτών, προσφέροντάς τους ένα ζεστό γάλα, επιδέσμους και προπαντός γλυκό χαμόγελο στους τραυματίες.

Η όλη δύναμη της Ναούσης αποτελείτο από 420 άνδρες (το Στρατηγείο, η 33η Ταξιαρχία, το 44 Τάγμα Εθνοφρουράς, 41 άνδρες χωροφυλακής και περί τους 60 Μ.Α.Υ.).

Οι μάχες εντός της πόλεως Ναούσης πήραν μορφή οδομαχιών και την επομένη περιορίστηκαν σε δύο σημεία αντίστασης, της Ταξιαρχίας προς τα εργοστάσια ΛΑΝΑΡΑ και της χωροφυλακής.

Στις 12 Ιανουαρίου 1949 στάλθηκαν τα πρώτα τμήματα για την ενίσχυση της δυνάμεως της Ναούσης και εκδίωξη των ανταρτών.

Μια πυροβολαρχία και ένας Ουλαμός πυροβόλων πήρε θέση βολής στο Σιδηροδρομικό Σταθμό της Ναούσης και κανονιοβολούσαν τα υψώματα "Πετρίδη και Αγ. Θεολόγου" και άλλα σημεία για να διευκολύνουν την προέλαση των τμημάτων και ενωθούν αυτά με τα τμήματα της πόλεως.

Τις επιχειρήσεως διέθυνε ο ταξίαρχος Πετίνης. Στις 13 Ιανουαρίου 1949 ο στρατός προσπάθησε να καταλάβει την πόλη. Ο αγώνας συνεχίζεται και τα δύο μέρη αμύνονται. Η Νάουσα καίγεται.

Το μεσημέρι της ίδιας ημέρας έρχεται στο Στρατηγείο (Σιδηροδρομικού Σταθμού Ναούσης) ο Υφυπουργός Ροδόπουλος με τον Σωματάρχη Γρηγορόπουλο.

Επικοινωνούν με τον ταξίαρχο Κατσουρίδη με τον ασύρματο, που αμυνόταν εντός της πόλεως Ναούσης, εμπνυχώνοντας τους στρατιώτες του.

Οι αντάρτες διείσδυσαν, τρυπώντας από σπίτι σε σπίτι, στα κέντρα αντίστασης (της Ταξιαρχίας και Χωροφυλακής), τα οποία κατόρθωσαν να εξουδετερώσουν.

Η αντίσταση της Χωροφυλακής περιορίστηκε πλέον στο οίκημα της Υποδιοικήσεως. Οι αντάρτες έβαλαν φωτιά στα γύρω σπίτια και μπροστά στον κίνδυνο της φωτιάς ο Μοίραρχος Λουριδάς με τον Ταγματάρχη, υποδιοικητή του 44 Ταγματος Εθνοφρουράς Αθανασιάδη, πραγματοποίησαν έξοδο και διαμέσου πυρών κατόρθωσαν να διασπάσουν ένα σημείο και να εξέλθουν από την πόλη.

Ο Λουριδάς με μερικούς Χωροφυλάκες σώθηκε. Ο Ταγματάρχης Αθανασιάδης τραυματίστηκε κατά την έξοδο της πόλεως. Φαίνεται ότι πέθανε από το κρύο, γιατί δεν μπόρεσε να περπατήσει και να βγει από την βαλλόμενη ζώνη.

Βρέθηκε μετά από λίγες μέρες.

Νάουσα Ιανουάριος 1949. Στην αυλή του παιδικού σταθμού οι πρόσκοποι ετοίμαζαν γάλα για τα παιδιά.

Ο Ταξίαρχος (με άλλους αξιωματικούς και άνδρες) αποφασίζει και αυτός έξοδο, όταν το κτίριο άρχισε να βάζεται από μπαζούκα των ανταρτών. Κατόρθωσε να διασωθεί, ενώ ο επιτελάρχης και άλλοι αξιωματικοί του Επιτελείου τραυματίστηκαν.

Στις 14 Ιανουαρίου 1949 ο αγώνας συνεχίζεται με τα εξωτερικά τμήματα.

Μέσα στην πόλη της Ναούσης δεν υπήρχε κανένα σημείο αντίστασης. Μόνο ακούγονταν οι ανατινάξεις των καταστροφών και πολλαπλασιάζονταν οι εστίες φωτιάς σε 25 σημεία της πόλεως.

Την ίδια ημέρα ανέλαβε τις επιχειρήσεις από το σιδηροδρομικό σταθμό ο Διοικητής της 1ης Μεραρχίας. Την ίδια ημέρα, το απόγευμα, επισκέφθηκε το Στρατηγείο ο κ. Καραμανλής, Υπουργός Πρόνοιας.

Τα ξημερώματα προς την 15η Ιανουαρίου σταμάτησαν τα πυρά. Αυτό σήμαινε ότι αποχώρησαν οι αντάρτες.

Το πρωί μπήκαν στη Νάουσα, τα πρώτα τμήματα του στρατού. Σημειώνουμε ότι από το πρωί της 13ης Ιανουαρίου κλιμάκιο προσκόπων με εθελόντριες αδερφές του Ερυθρού Σταυρού και με χειρουργό βρέθηκαν στο Σιδηροδρομικό Σταθμό Ναούσης, όπου διεξάγονταν οι επιχειρήσεις και διακομίζονταν οι τραυματίες.

Οι πρόσκοποι της Βεροίας, μαζί με το στρατό, μπήκαν στη Νάουσα στις 15 - 1 - 49 και ώρα 2 μ.μ.

Από τη στιγμή αυτή άρχισε το έργο της περισυλλογής των τραυματιών και της περίθαλψης των κατοίκων της Ναούσης.

Από την πρώτη στιγμή οι πρόσκοποι Βεροίας άρχισαν να μαζεύουν και να μεταφέρουν τους τραυματίες στα Νοσοκομεία.

Αυτοί έσωσαν τον Ταξίαρχο Ευάγγελο Ντόρτα που τον ανακάλυψαν πληγωμένο και ξεπαγιασμένο μέσα στο ποτάμι.

Συνολικά μάζεψαν 125 τραυματίες. Στη συνέχεια μάζεψαν τους νεκρούς.

Ακόμη, βοήθησαν αποφασιστικά στην οργάνωση συσσιτίων σε κάθε ενορία της Ναούσης. Το συσσίτιο (περίπου 600 μερίδες) ετοίμαζαν οι πρόσκοποι Βεροίας και με το αυτοκίνητο της Τοπικής Εφορείας το μετέφεραν σ' όλες τις γειτονιές και το μοίραζαν σ' αυτούς που το είχαν ανάγκη.

Πήραν μέρος σε συνεργεία διανομής υλικών (ρούχων - τροφίμων) της Κοινωνικής Πρόνοιας, Ερυθρού Σταυρού, Επιτροπής Επαρχιών Βορείου Ελλάδος και σε πολλές άλλες δραστηριότητες για την ανακούφιση των Ναουσαίων.

Όλες τις ανωτέρω υπηρεσίες πρόσφεραν οι πρόσκοποι Βεροίας στα γεγονότα της ηρωικής Ναούσης (11 - 15/1/1949) με κίνδυνο της ζωής των μέσα σε ναρκοθετημένους χώρους και παγιδευμένους με νάρκες νεκρούς και τραυματίες.

Οι μισοί τραυματίες θα πέθαιναν δήλωσε ο στρατιωτικός γιατρός Καλλίμαχος Γράτσος, αν δεν βοηθούσαν οι πρόσκοποι Βεροίας.

Η Παναγία φύλαξε τους προσκόπους και κανένας δεν έπαθε τίποτε.

Παρασημοφόρηση τοπικού εφόρου Δημητρίου Παπαδοπούλου από τον γενικό αρχηγό Αθανάσιο Λευκαδίτη.

Οι ηρωικές αυτές πράξεις των προσκόπων Βεροίας ξεπέρασαν την έννοια του απλού καθήκοντος, γι' αυτό απέσπασαν το θαυμασμό και τον έπαινο της πολιτείας και πολλών οργανώσεων.

Συγχαρητήρια τηλεγραφήματα έστειλαν προς τους προσκόπους Βεροίας οι:

1. Ο βοηθός Γενικός Έφορος Βορείου Ελλάδος **Α. Κωνσταντινίδης**.

2. Ο Γενικός Έφορος Προσκόπων Ελλάδος **Δ. Αλεξάτος**.

3. Ο Αρχιπρόσκοπος **Μπενάκης**

4. Η Τοπική Εφορεία Κυνοσάργους της Περιφερειακής Εφορείας Αθηνών.

5. Η Πρόνοια Βορείων Επαρχιών της Ελλάδος.

6. Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

7. Ο Δήμαρχος Ναούσης **Αθανάσιος Κουλτζής** κ.α.

Στις 25 Οκτωβρίου 1949 παρασημοφορήθηκε η Σημαία της Τοπικής Εφορείας Βεροίας από τον τότε βασιλέα.

Η τελετή παρασημοφόρησης έγινε στο Στάδιο Χ.Α.Ν. Θεσ/νίκης. Ο Γενικός Έφορος Δ. Αλεξάτος μίλησε για τις δραστηριότητες και τα κατορθώματα των Προσκόπων Βεροίας στα γεγονότα της Ναούσης. Στη συνέχεια τοποθετήθηκε στη Σημαία της Τ.Ε. Βεροίας το Αριστείο Ανδρείας Α' ΤΑΞΕΩΣ.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Σώματος Ελλήνων Προσκόπων απένειμε στους Προσκόπους της Βέροιας με το υπ' αριθμ. 4951/11-10-1949 έγγραφό του, στις παρακάτω ηθικές αμοιβές:

1. Το Αριστείο Ανδρείας Α' Τάξεως στο αείμνηστο Τοπικό Έφορο Βεροίας **Δημήτριο Παπαδόπουλο**.

2. Το Αριστείο Ανδρείας Β' Τάξεως στους υπαρχηγούς: **Παναγιώτη Κορδονίδη**, **Ευάγγελο Χαχάκη**, **Γεώργιο Οικονόμου**, στους ενωματάρχες **Νικόλαο Ντουφόπουλο**, **Αχιλλέα Χατζόπουλο**, **Εμμανουήλ Μπλιάμπτην** και στον υπενωμάρχη **Επαμεινώνδα Διαμαντίδη**.

3. Το Αριστείο Ανδρείας Γ' τάξεως στους ενω-

ματάρχες **Γεώργιο Μπαζάκα**, **Αναστάσιο Σύρπη**, **Δημήτριο Βλαχόπουλο**, **Στον επενωματάρχη Δημήτριο Αμοιρίδη**, στους προσκόπους **Εμμανουήλ Λουπάση**, **Ιωάννη Ζαπάντη**, **Κωνσταντίνο Καρατζόγλου**, **Αντώνιο Τσιρτόπουλο**, **Δημήτριο Καζαντζίδη**, **Γεώργιο Λευκόπουλο**, **Μανρουδή Κουφόπουλο**, **Αναστάσιο Σαλονικίδη**, **Δημήτριο Τσιτιρίδη**, **Ευάγγελο Παπαστεργιόπουλο** και **Δημήτριο Δαφνιώτη**.

Στους άλλους προσκόπους που πήραν μέρος στα γεγονότα της Ναούσης δόθηκαν γραπτές ευαρέσκειες (συγχαρητήρια) του Γενικού Εφόρου **Δ. Αλεξάτου**.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι και η Πολιτεία με το Β.Δ. 68/13-5-50 ΦΕΚ (τεύχος Γ) απένειμε το Μετάλλιο Εξαιρέτων Πράξεων στους ανωτέρω.

Πράγματι η προσφορά των προσκόπων Βεροίας πρόσφερε πολλά στα γεγονότα της Ναούσης (11-14/1-1949).

Η πολιτεία τους τίμησε. Δεν πρέπει να τους ξεχάσουμε...

Βιβλιογραφία

1. **Παύλου Δ. Πυρινού**, "Ιστορία του Προσκοπισμού στη Βέροια", Βέροια 1990.

2. "Εκθεσις επί των γεγονότων ΝΑΟΥΣΗΣ κατά την επίθεσιν της 12ης Ιανουαρίου 1949", Α. Ευσταθίου, Νομάρχου Ημαθίας 30-1-1949.

3. *Εφημερίδες της περιόδου 1949 - 1950*.

4. *Αρχείο Τοπικής Εφορείας Προσκόπων Βεροίας, φάκελος (1949 - 1950)*.

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ

"Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ... Ο ΠΑΥΛΟΣ"

Του Αχιλλέα Γκούτα

Ήταν μια ανοιξιιάτικη μέρα του 1944. Δε θυμάμαι αν ήταν λινόχαρη ή μουντή. Αλλά για μας που ανεβαίνουμε προς τις ελεύθερες περιοχές ήταν μια μέρα χαρούμενη. Βαδίζοντας προσεκτικά μέσα από μονοπάτια, χωθήκαμε στο δάσος, με οδηγό έναν σύνδεσμο. Ανηφορίζαμε λίγοι στην αρχή, μια μικρή ομαδούλα, μα όλο και πληθαίναμε. Σε κάποιο ξέφωτο συναντούσαμε άλλες μικρές παρέες, που κι αυτές είχαν τον ίδιο προορισμό, το βουνό. Μερικοί ήταν και αρματομένοι. Κάποτε συναντήσαμε τα πρώτα αντάρτικα φυλάκια που μας υποδέχονταν με χαμόγελα και δέχονταν κανένα τσιγάρο. Το χωριό, κέντρο της οργάνωσης, δεν ήταν μακριά. Και εκεί σταματήσαμε να πάρουμε οδηγίες από τους αρμόδιους και κατευθύνσεις. Ήμασταν τρεις για το λημέρι του Τύπου, μα ξεκινήσαμε τέσσερις γιατί μας κόλλησαν και έναν άγνωστο, λίγο μεγάλο και που φορούσε παλτό. Μας συστήθηκε ο ίδιος σαν "συναγωνιστής Παύλος" και τίποτε περισσότερο.

Είχε πέσει ο ήλιος και βαδίζαμε πάλι μέσα σε δάσος για μισή ώρα περίπου και φθάσαμε κάποτε στον προορισμό μας. Εκεί μας περίμεναν οι γνωστοί συναγωνιστές, δημοσιογραφούντες και διαφωτιστές, γραφομηχανές, ραδιόφωνα και συνεργεία. Πρώτος και καλύτερος ο υπεύθυνος, ο φωνακλάς Μπατής - Δαυλός - και μας καλωσόρισε μαζί με τον τεχνικό, τον πελώριο Γιάννη, παλιό σιδηροδρομικό. Μας τακτοποίησαν στα γιατάκια μας και μετά το λιτό δείπνο, μαζευτήκαμε γύρω στη φωτιά για κουβέντα και τα τελευταία νέα. Το ραδιόφωνο δεν σταματούσε και ένας κρατούσε σημειώσεις, για το δελτίο τύπου και άλλος ετοιμάζε τη γραφομηχανή και τα στένσιλ για τον πολύγραφο. Μας πήρε γρήγορα ο ύπνος, μια και η κούραση από την πορεία ήταν αρκετή.

Το πρωί ξυπνήσαμε από τη φασαρία που γίνονταν με τους συνδέσμους, που έπρεπε να φύγουν με τους τορβάδες τους γεμάτους με έντυπο υλικό. Και οι οδηγίες και συστάσεις δίνονταν κυρίως

σε δυο παλικάρια, που προορίζονταν για τα χωριά του κάμπου, που κυκλοφορούσαν ταγματасφαλίτες και αλίμονο..... Το μόνον όπλο που τους έδωσαν ήταν από μια χειροβομβίδα, για την περίπτωση που θα κύκλωναν οι εχθροί τον άνθρωπό μας. Και ο Γιάννης τους κατευόδωσε με το γνωστό "καλή αντάμωση στα γουναράδικα"...

Δεν είχαμε καλά - καλά πλυθεί να νάσου ξεφύτρωσε από το δάσος ο καπετάν Πέτρος, ο καπετάνιος της Μεραρχίας. Χωρίς φυνεκλίκια και άρματα, ο Πέτρος φορούσε ένα παντελόνι ντριλινό και ένα χακί πουκάμισο. Είχε για συνοδό έναν αντάρτη, οπλισμένο με ένα Στεν. Αφού μας χαιρέτισε χαμογελαστός, ρώτησε για τη δουλειά στο λημέρι και αν χρειάζονταν για τη δουλειά μας κάτι το κατεπείγον, που θα μπορούσε ο ίδιος να καλύψει. Ύστερα πήρε παράμερα τους δύο υπεύθυνους και τους μίλησε για τον συν. Παύλο και πως δεν πρέπει να του ανατεθεί τίποτα το κουραστικό, γιατί πρέπει να αναπαυθεί και στο τέλος τους είπε πως θα μας έστελνε την άλλη μέρα τρόφιμα και βούτυρο και μέλι μόνο για τον Παύλο. Πριν φύγει, όμως, μας ρώτησε αν μπορούσε κάποιος από μας να κάνει ενέσεις, γιατί θα μας προμήθευε μια σειρά ενέσεις κάλτσου για τον Παύλο, με όλα τα σύνεργα. Ύστερα από όλα αυτά καταλαβαίνεις ότι στο λημέρι ο Παύλος χαρακτηρίστηκε..... μυστηριώδης. Και εκείνος ήτανε σφίγγα και μόνο χαμογελούσε, πρόθυμος να κάνει κάτι μικροδουλειές.

Ένα βράδυ, εκεί που ακούγαμε κάποιες εκπομπές του Λονδίνου, σε ένα απ' τα ραδιόφωνα μπήκε ανάμεσα και μια ιταλική φωνή. Οπότε πετάγεται ο Παύλος, πιάνει μολύβι και χαρτί και έκανε προσπάθεια να σημειώσει στα γρήγορα τα νέα. Τον ρωτάει ο Μπατής αν ξέρει ιταλικά και εκείνος του απαντάει ότι είχε σπουδάσει κάποτε στην Ιταλία εμπορικά, οικονομικά. Ένα βράδυ πληροφορηθήκαμε για την απελευθέρωση του Παρισιού και έγινε γλέντι, όπου έλαβε χώρα και απαγγελία γαλλικών ποιημάτων. Ο Παύλος δάκρυσε και τότε μας αποκάλυψε πως

είχε αδελφή παντρεμένη στο Παρίσι. Την άλλη μέρα, όταν τον ζορίσαμε φιλικά να μας πει μερικά πράγματα για τη ζωή του, αυτός χαμογέλασε και το υποσχέθηκε πως μόλις κατεβούμε σε κάποια πόλη θα μας έδινε λεπτομέρειες.

Έμπαινε το φθινόπωρο, όταν λευτερώθηκε η Νάουσα και πήραμε εντολή να κατεβούμε και εμείς. Διαλύθηκε το λημέρι και μας εγκατέστησαν, συντακτική επιτροπή και τεχνικούς, σε κάποιο ευρύχωρο και καλό σπίτι. Ο Παύλος είχε συνέλθει για καλά, πήγαμε στο σπίτι μου και γνωρίστηκε με τους δικούς μου και η φιλία μας μεγάλωνε. Κάποια μέρα μας άνοιξε την καρδιά του και το στόμα του, μόνον στον Μπάτη και σε μένα. Κατάγονταν μας είπε από την Καβάλα, όπου είχε γραφείο εμπορίας καπνών (δεν θυμάμαι αν ήταν καπνέμπορος ή καπνομεσίτης), αλλά είχε ιδέες προοδευτικές. Το μόνο που μας ξομολογήθηκε είναι ότι την εποχή της δικτατορίας του Μεταξά, το 1938 με 39, ναύλωσε ένα μικρό καΐκι και έστειλε τρόφιμα και ρούχα στους εξόριστους του Αη Στράτη. Με τον ερχομό των Γερμανοβουλγάρων ξέφυγε στη Θεσσαλονίκη ξανάπιασε τις διασυνδέσεις, ανέβηκε στο βουνό και κάποτε βρέθηκε επικεφαλής της Επιμελητείας της Χ Μεραρχίας τους ΕΛΑΣ... Έτσι εξηγούνταν οι σχέσεις του με τον καπετάν Πέτρο και με κάποιους άλλους τρανούς της οργάνωσης.

Τον Νοέμβριο νέα εντολή να κατεβούμε στη Θεσσαλονίκη, οι τρεις μας. Εκεί χωρίσαμε γιατί μας τοποθέτησαν σε διαφορετικούς τομείς. Μια μέρα έρχεται στα γραφεία της εφημερίδας ο Παύλος και μου ανακοίνωσε ότι άρχισε να εμπορεύεται νήματα με κάποιον δικό μου. Δήλωσε όμως στην οργάνωση πως μπορεί πια να επιβιώνει χωρίς να χρειάζεται βοήθεια. Στο μεταξύ, ντύνεται μια μέρα με μια καλή αντάρτικη στολή, δανεικιά από κάποιους του Επιτελείου του Μπακιρτζή, βάζει ένα κόκκινο φουλάρι και κάνει την εμφάνισή του στη Λέσχη των καπνεμπόρων όπου σύχναζαν οι Καβαλιώτες. Καταλαβαίνει κανείς την έκπληξή τους, που τον νόμιζαν για χαμένο κάπου στα στρατόπεδα συγκέντρωσης της Γερμανίας. Μελιστάλαχοι αυτοί, το ίδιο και ο Παύλος, είπαν μερικές κουβέντες και τον κέρασαν και αποχώρησε και ξανάγινε πολίτης και έμπορος βαμβακονημάτων.

Ένα άλλο πρωί εμφανίζεται στην εφημερίδα και μου ζητάει να τον συνοδεύσω κάπου. Ξεκινάμε και σε κάποια πολυκατοικία του κέντρου σταμάτησε, βλέπει το νούμερο και μπαίνουμε και

ανεβαίνουμε στον πρώτο όροφο. Ξαναβεβαιώνεται και χτυπάει το κουδούνι ενός διαμερίσματος μια δυο φορές. Οπότε στο άνοιγμα της πόρτας εμφανίζεται μια ηλικιωμένη κυρία και στο αντίκρισμα του Παύλου αλλάζει χρώμα μένει άλαλη για μια στιγμή και ύστερα σαν μια κραυγή. Εσείς είστε κύριε Γιουντά;

Αλλά και εγώ έμεινα άφωνος. Ο Παύλος χαμογελούσε και η κυρία μας κάλεσε μέσα να μας τρατάρει και να μάθει το πώς γλίτωσε ο παλιός καλός νοικάρης της. Δεν βάστηξε και μας είπε πως είχε κάποιες προαισθήσεις, γι' αυτό και κρατούσε δυο καλά κουστούμια εγγλέζικα του "κυρίου Γιουντά". Ο Παύλος ντύθηκε επί τόπου με το καλύτερο και αφού χαιρετίσαμε την καλή κυρία φύγαμε. Τώρα τι να ρωτήσω, τον Παύλο - Γιουντά και γιατί μας τόκρυβε τόσο καιρό. Πάντως, του δήλωσα, ότι η φιλία μας συνεχίζεται αμείωτη και ίσως πιο δυνατή, μόνο που εγώ θα τον φώναζα πάλι Παύλο, μια κι έτσι γνωριστήκαμε και ξεκινήσαμε την άνοιξη...

Τον έβλεπα τακτικά και πίναμε μαζί με άλλους παλιόφιλους καμιά ρετσίνα ή κανένα ούζο στη Μοδιάνο. Ήταν Δεκέμβρης ή Γενάρης του 45, που ένα βραδάκι με παίρνει για μια βόλτα στην παραλία καθόμαστε σ' ένα καφενείο και μου σκάει το μυστικό. Αποφάσισε μου είπε να φύγει για το Τελ Αβίβ και από κει για το Κάιρο. Ήταν βλέπεις, μέτοχος σε καπνεργοστάσιο στο Σουέζ και ήθελε να πάει ξαφνικά. Οπωσδήποτε οι συνεταίροι του θα τον νόμιζαν πεθαμένο. Και ύστερα από κει ίσως στο Παρίσι.

- Τι τρελά πράγματα είναι αυτά του απαντώ. Ακόμα ο πόλεμος συνεχίζεται και εκεί στην Παλαιστίνη βρωμάει μπαρούτι. Φοβάμαι, μάλιστα, μήπως πλέξεις με καμιά επαναστατική οργάνωση Εβραίων. Σε τρώει το αίμα; Και με τι μέσο θα πας εκεί σε παρακαλώ; Και εκείνος με αποστόμωσε:

- Με αμερικάνικο στρατιωτικό αεροπλάνο. Δεν ξέρω πότε. Πάντως, σύντομα. Γι' αυτό και απόψε αποχαιρετιζόμαστε.

Πραγματικά ήταν μια βραδιά αποχαιρετισμού.

Δεν τον ξαναείδα, ούτε έμαθα το πότε και πως αναχώρησε για τη νέα του περιπέτεια. Μόνο, μια κάρτα του πήρε, μετά ένα μήνα, κάποιος κοινός φίλος.....

Για μένα, ο φίλος μου ο Παύλος είχε φύγει για ένα ταξίδι χωρίς επιστροφή.

Οι παλιοί μαχαλάδες της Νάουσας

Τα Μπατάνια και η Άγια-Τριάδα

Της Λευκής Σαμαρά

Τα Μπατάνια, ο μαχαλάς που πήρε το όνομα από τα πολλά μπατάνια που είχε, άρχιζε από την γέφυρα της Αράπιτσας στην οδό Σωφρονίου και τελείωνε εκεί που στρίβουμε για τους Στουμπάνους και την ανηφόρα για τον Αγία-Θολό-γο νοτιοδυτικά, ενώ νοτιοανατολικά φτάνει από παράδρομους ως το νοσοκομείο και το γήπεδο.

Η παλαιά γέφυρα που έωνε τα Καμένα με τα Μπατάνια, ήταν πέτρινη και την είχαν φτιάξει οι Τούρκοι μετά τον χαλασμό της επανάστασης της Νάουσας. Ο δρόμος ονομάζεται οδός Χριστοδούλου Περδικάρη, προς τιμήν του γιατρού που περιέθαλπε τους Μακεδονομάχους.

Πριν μπούμε στην γέφυρα, ήταν το μπατάνι του Δημήτρη του Καμτσικά δεξιά και δίπλα είχε ο Θωμάς ο Χριστίδης δυο αλευρόμυλους.

Περνώντας την γέφυρα, άρχιζαν, αριστερά, τα μπατάνια των αδελφών Τσίτση, συνέχεια ήταν μια ντριστέλα και απέναντι, δεξιά το

Τα Μπατάνια και η Αγία Τριάδα

μπατάνι του Σταύρη του Καμτσικά.

— Οι μπαταντζήδες ήταν απαραίτητοι στην οικονομική δομή της πόλης, που στηρίζονταν στα υφαντά για προσωπική χρήση και για εμπόριο.

Εκμεταλλευόμενοι το νερό της Αράπιτσας, με την δύναμή του μπατάνιζαν τα σιαιάκια που ύφαιναν οι ναουσαίες νοικοκυρές στο σπίτι.

Τα σιαιάκια ήταν χοντρό μάλλινο ύφασμα, μαύρο. Το χρώμα της κλωστής, της κάνουρας, βάφονταν με καρυδόφλουδες και ήταν πολύ σταθερό στην νεροτριβή.

Στο μπατάνι, τρία μεγάλα φαρδιά σανίδια, σηκώνονταν το ένα μετά το άλλο και χτυπούσαν το τεντωμένο σε τελάρο μέσα στο νερό μάλλινο ύφασμα και έτσι ενώνονταν γερά το υφάδι με το στημόνι (αυτό που θέλουμε να αποφύγουμε σήμερα με τα μαλακτικά...) και γινόταν ντούρο και ανθεκτικό.

Στην ντριστελά κλωθογύριζαν απαλά μέσα στην λιμνούλα που σχημάτιζαν τα νερά οι βελέντζες για να αφρατέψει ο φλόκος τους.

Αυτές οι εικόνες από την λειτουργία των μπατανιών, δεν είναι και πολύ μακρινές και οι πιο πολλοί θα τις θυμούνται καλά.

Οι κάτοικοι στα μπατάνια ήταν συνυφασμένοι με τις δραστηριότητες στις νεροτριβές

Διηγούνται, μάλιστα το δράμα ενός από τον μαχαλά, που φιλοξενήθηκε από Εδεσαίους για μια βραδυά. Οι άνθρωποι τον περιποιήθηκαν από ψυχής και του έστρωσαν να κοιμηθεί το βράδυ στην καλύτερη κάμαρη.

Ο μπατανιώτης, στριφογύριζε όλη νύχτα και δεν μπορούσε να κλείσει μάτι. "Βρε τι έπαθα ο χριστιανός" μονολογούσε. "Να με

Ο σπουδαγιόμυλος του Μάκη

κλείνουν τα μάτια και να μην κοιμούμι".

Κόντευε να χαράξει, όταν ακούστηκε ένα δυνατό γκάπ-γκούπ. Αμέσως του ήρθε ο ύπνος και μισοκοιμισμένος σκέφτηκε με ανακούφιση. "Αρά να τι μι έλειπιν και -δεν κοιμούμουν.. Του

Στην κοίνια το Πάσχα του 1952. Η Ελένη, η Νιόβη, η Πόπη, η Νούλη, και η μικρή Μαρία Λαφάρια

τράνταγμα απ' τα μπατάνια..."

— Πηγαίνοντας από τα Καμένα πάντα για τα Μπατάνια, δεξιά ήταν το μπατάνι του Σταύρη Καμτσικά, και ο μύλος του Μάκη, που τον πήρε από τον Ευρυπίδη τον Τσιώμη Προϊόν υψηλής τεχνολογίας της εποχής, αφού από αλευρόμυλος μπορούσε να μετατραπεί και σε σουσαμόμυλο, ανάλογα την περίπτωση

Ο σουσαμόμυλος του Μάκη ήταν ο πιο γνωστός στην Νάουσα.

Την μεγάλη εβδομάδα, κυρίως, τα παιδιά με τα γκιαμάκια για να αγοράσουν κουλιάσα, σχημάτιζαν ουρά. Μέχρι να φτάσει η κουλιάσια στο σπίτι, γίνονταν αρκετά διαλείμματα, για να βουτήξουμε τα δάχτυλα, να φάμε λίγη σκέτη, που ήταν υπέροχη, πριν την χτυπήσει η νάνα με μπόλικο νερό και ζάχαρη για να διπλασιαστεί σε όγκο και να φτουρίσει, για όλη την διάρκεια της νηστείας.

Το σπίτι του Μάκη, πάνω από τον μύλο, υψώνονταν δίπλα στο ποτάμι πολύ επιβλητικό, με οικοδέσποινα την Κλημεντίνη Μάκη που προσέφερε πάρα πολλά με την φιλανθρωπική της δράση κυρίως στην Αγαθοεργό Αδελφότητα των Κυριών.

Μια χαμογελαστή, ευγενική και αεικίνητη Κυρία της προσφοράς. Η πόρτα της Κλημεντίνης

Μάκη ήταν ανοιχτή μέρα -νύχτα σε κάθε αναξιοπαθόντα.

Παρ' όλο το πολύ βαρύ σπίτι που κουμαντάριζε άξια, εύρισκε πάντα χρόνο να εργασθεί για τους έχοντας ανάγκη. Οι κόρες της, η Σούλα και η Μαρούλα θα πρέπει να

Γιώργης - Μαρία Φείδαρη, με την Χρυσάνθη και τον Τάκη

θυμούνται με περηφάνια την μητέρα τους, αυτήν την μεγάλη Κυρία, την Κλημεντίνη Μάκη, που γεννήθηκε στην Βέροια αλλά αφοσιώθηκε τόσο στους Ναουσαίους, ώστε το μόνο που θυμίζει την

Τα έξι παιδιά του Γιώργη και της Μαρίας Φείδαρη

Γιώργης Φείδαρης

γενέτειρά της ήταν οι νταβάδες με τα βεργιώτικα φαγητά που έψηνε στον φούρνο του Φείδαρη.

Σήμερα, η ίδια γειτονιά, πάλι πρωτοστατεί στην συμπαράσταση προς τον συνάνθρωπο, με την διακριτική δράση της Χρυσάνθης Φείδαρη, προέδρου του συλλόγου Φίλων του Νοσοκομείου μας.

-Μετά του Μάκη ήταν το σπίτι και ο αλευρόμυλος του Μαλιάσα γωνιακά και άρχιζε ο δρόμος που οδηγεί στην Αγία- Τριάδα, η Καρατάσιου

Απέναντι, ακριβώς από του Μάκη, αριστερά ήταν το σπίτι της δασκάλας της κυρίας Μακρή και ακολουθούσε του Μουτσιουκάπα, του Πα-ναγή, πολύ μεγάλη έκταση, και το στενό του Μπασιούρη, η Νικολάου Αναδολή, στενός δρόμος που έβγαζε στο Νοσοκομείο.

Ακολουθούσε, επί της Χρυσόδ. Περδικάρη, το σπίτι της Σουλτάνας του Κώνα, που είχε και το μπακάλικο ο Γιούργας, του Τατάση και της Ελένης του Πούλιου φάτσα στο αδιέξοδο στενό

Οικογένεια Κων/νου Μητσιάνη

Οι νοικοκυρές του μεγάλου βράζοντας από τον φούρνο τον νταβά του Πάγκα στο σπίτι της Μαρτίνας Χωροπανίτου.

που σχηματίζονταν.

Η περήφανη και πανέμορφη Μαριγούλου του Τατάτση, μαστόρισσα στο ράφιμο της ναουσαϊκής γυναικείας φορεσιάς και περίφημη νοικοκυρά, γεννήθηκε και μεγάλωσε στα Τατατσαίικα στα Μπατάνια και παντρεύτηκε στα Αλώνια τον Πέτρο τον Καρυδά. Πέθανε πρόσφατα στα ενενήντα τέσσερα χρόνια της, φορώντας τα ναουσαϊκά όμορφα, όσο καμία άλλη.

Μετά του Τατάτση ήταν του Τσιούμη και ακολουθούσε το σπίτι του Φείδαρη με τον φούρνο από κάτω

Οι Φειδαραίοι ήταν καροτσέρηδες, αλλά ο Γιώργης Φείδαρης δεν ακολούθησε το ίδιο επάγγελμα.

Πολύ μικρός, πήγε μαθητευόμενος στον φούρνο του Γαλανού και προσπαθούσε να μνηθεί στην τέχνη. Πανέξυπνος, μια μέρα που άργησε κάπως το αφεντικό να πάει, ζύμωσε μόνος του και το

ψωμί που έβγαλε, ήταν τόσο καλό, που το αφεντικό φώναξε τους γύρω μαγαζάτορες να το γευτούν λέγοντας.. (Τιράτε ψωμί που έβγαλε το Φειδαρόπουλο.

Στον Μικρασιατικό πόλεμο ο Γιώργης ο Φείδαρης εξειδικεύτηκε σαν φούρναρης και γυρνώντας στην Ναουσα άνοιξε φούρνο κάτω από το σπίτι του Γέρου στα Καμένα, και το 1929 τον μετέφερε κάτω από το σπίτι του, όπου είναι μέχρι σήμερα.

Ο Γιώργης, ήταν και ίσως ο μοναδικός, που έδωσε μπόλικο ξύλο στον νταή τον Ντίνη, τον νονό της αγοράς, στις αρχές του αιώνα. (Το επάγγελμα ήταν ...εξάνεκαθεν..)

Ο Ντίνης, έδιωξε από το πανηγύρι της Παναγιούλας τα παιδιά που πουλούσαν σημίθια του Φείδαρη γιατί δεν δέχονταν να του πουλήσει (προστασία)

Όταν πήγε να του κοκορευτεί στο μαγαζί, ο

Απο δεξιά Μαρία Βογιατζή, Ουρανία Μητσιάνη, Θεοπίστη Γζόγκα, Φλώρα Μητσιάνη, Άννα Μητσιάνη. Στο πίσω μπαλκόνι του σπιτιού της Ελένης Γζόγκα.

Γιώργης τον μαύρισε στο ξύλο, και η Μίτσα η αδελφή του, τον ευλογούσε (Γειά στα χέρια σου που βρέθηκε άνθρωπος να τον βαρέσει.) Φαίνεται πως και στο σπίτι του ο Ντίνης ήταν το ίδιο νταής.

Μετά τον φούρνο, ακολουθούσαν τα σπίτια του Μαγγανάρη, του Παπαβασιλείου, του Σιούλα και ένα ακόμα γωνιακό Αριστοτέλους και Αριστείδη Κόκκινου, η ανηφόρα για την Αγία Τριάδα.

Αυτά ήταν αριστερά της γέφυρας, πηγαίνοντας για την Βέτλανς και το γήπεδο

Η Αριστοτέλους, ήταν αραιοχτισμένη. Στα φανάρια, της σημερινής οδού Εθνικής Αντιστάσεως, ήταν δυο σπίτια του Καϊάφα με τον γλυκυτό μπαρμπα-Θωμά και την θείτσα Ελένη που είχαν και το μπακάλικο.

Πιο κάτω, απέναντι, γωνιακό, πηγαίνοντας

Ευάγγελος Μώκιος, Αργύρης Αντιφάκος, Θανάσης Μαυρουδής.

για το γήπεδο, την Αντωνίου Κωνσταντινίδη, ήταν επιβλητικότο σπίτι του Παναγή του Λίπα.. Το έχτισε με πολύ μεράκι, μετά το κάψιμο του πατρικού του σπιτιού στα Καμένα, δίπλα στα Χατζηπαρασχαΐκα.

Μίτσα Μώκιου

Και η Κωνσταντινίδη είχε σποραδικά χτισμένα σπίτια, χαρακτηριστικά, με κόκκινα τούβλα φτιαγμένα

Απέναντι δε, από το νοσοκομείο, προς το Σπήλιο ξεχωριστό ήταν και το σπίτι του Παπαδόπουλου, όπως στέκονταν και μοναδικό κτίσμα.

Τα Μπατάνια οδηγούσαν στο Νοσοκομείο και από την Αριστοτέλους και από την Αναδολή.

Τελείωναν με την Έρρα, πριν την γέφυρα για την Βύρωνος και το Κιόσκι

Και κοντά στην Βέτλανς υπήρχαν σπίτια, πάλι σποραδικά, με πολύ όμορφο, ακριβώς δίπλα, της Αμαλίας του Μπαμπάτση, σήμερα κυρία Γρηγορίου Ιατρού,

με πολύ σημαντική δράση στην αγαθοεργό Αδελφότητα Κυριών που η μάνα της ήταν για μας τα μικρά (σκέτη ζάχαρη)

Μετά με γωνιακό του Μαλιάσα, επί της Περδικάρη και Καρατάσιου, ακριβώς απέναντι στην άλλη γωνία, πάντα επί της Χρστοδούλου. Περδικάρη, ήταν του Γιάντση δυο σπίτια, (το ένα έχει πέσει), και της αρχοντοκυράς της Βαγγελής του Σταύρη του Παλιουμάτα, (Μπαταντζή), που άστραφταν οι τραχιλιές της και τα γυριστά μανικέτια απ' το πονκάμισο το μαρουλάτο.

Για της Τσιαρτσάμπηνας, με της Ψαλίδηνας δίπλα, έκανε ο δρόμος μια μικρή ανηφόρα σαν ανάχωμα, όπως φαίνεται και σήμερα, και ήταν

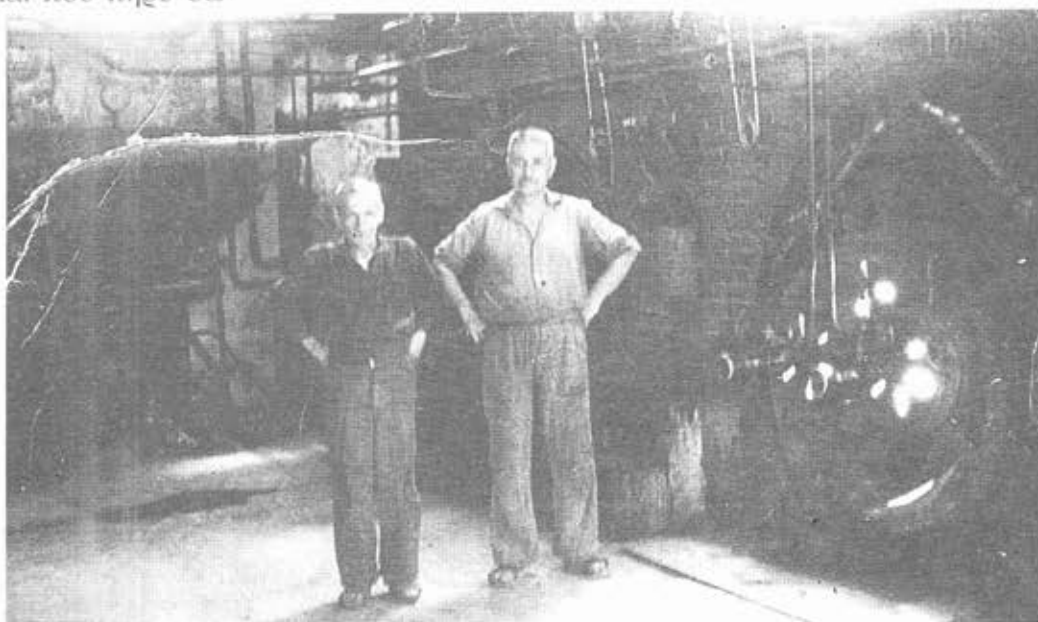
του Ζιώτα που κάθονταν ο λαλά Τέλης ο Σέρπος, ο ράφτης, με τρία πανέμορφα κορίτσια, την Φούλα, την Ελενίτσα και την μικρή Καίτη που τραγουδούσαν σαν αηδονία στο (κρεμαστό μπαλκονάκι). Η Ελενίτσα μάλιστα, σήμερα κυρία Γιάννη Ματσουκίδη ήταν μεγάλο θεατρικό ταλέντο και ερμήνευσε έξοχα τον Ισαάκ σε μια μαθητική παράσταση, από τις ωραιότερες που δόθηκαν στην Νάουσα με Αβραάμ τον Σπύρο τον Δαρδανό.

Και τα έφερε έτσι η τύχη, ώστε σήμερα η Ελενίτσα και ο Σπύρος να είναι συμπεθέροι, παντρεύοντας τα παιδιά τους, τον Δημήτρη και την Στέλλα και η κόρη της η Κυριακούλα να ακολουθεί μια ποιοτική διαδρομή στο ελληνικό θέατρο, παίρνοντας τον σπόρο του ταλέντου της μάνας της.

Ακολουθούσε το άνοιγμα ενός στενού με του Πιτάκη το σπίτι, του Κεραμάρη, του Τσάμπουρα, του Ταούλα, της ευπροσήγορης Αρετής του Πιτσιούνη απ' την Πουλιάνα και κατέβαινε, το στενό, πάλι, με τρία σπίτια του Ταούλα, που πήρε σώγαμπρο τον Αλκιβιάδη τον Δέλι, γιο του Κουσαντό του Μπίσκα απ' το Τζαμί, για την κόρη του, την Ολυμπία.. Υστερα ήταν το περίφημο γωνιακό (απέναντι απ' του Σιούλα) σπίτι του Ντάντη που ήταν και το χοροδιδασκαλείο της νεολαίας της εποχής, κυρίως για ταγκό αργε-

Ο γάμος του Σταύρου Νίκου με την Κατίνα Παλάκα

Στο καζάνι στο Παλιό των Λαναράδων, ο Βαγγέλης Μώκιος με τον Μπαταντζή

ντίνικα, βαλσάκια και τσάρλεστον, απ' όπου έστριβες πάλι για την πλατεία της Αγια-Τριάδας.

Ακριβώς εκεί απέναντι στον Πλατίτσα μπροστά χορεύουν στην παραδοσιακή τους διαδρομή τις αποκριές οι Γιαννίτσαροι μέχρι σήμερα.

Δίπλα απ' του Πλατίτσα ήταν του Μέρκουτου Ταούλα, του Παπαπέτρη και κολλητά τα δυο του Ράϊου που έβγαιναν επί της πλατείας Αγίας Τριάδος

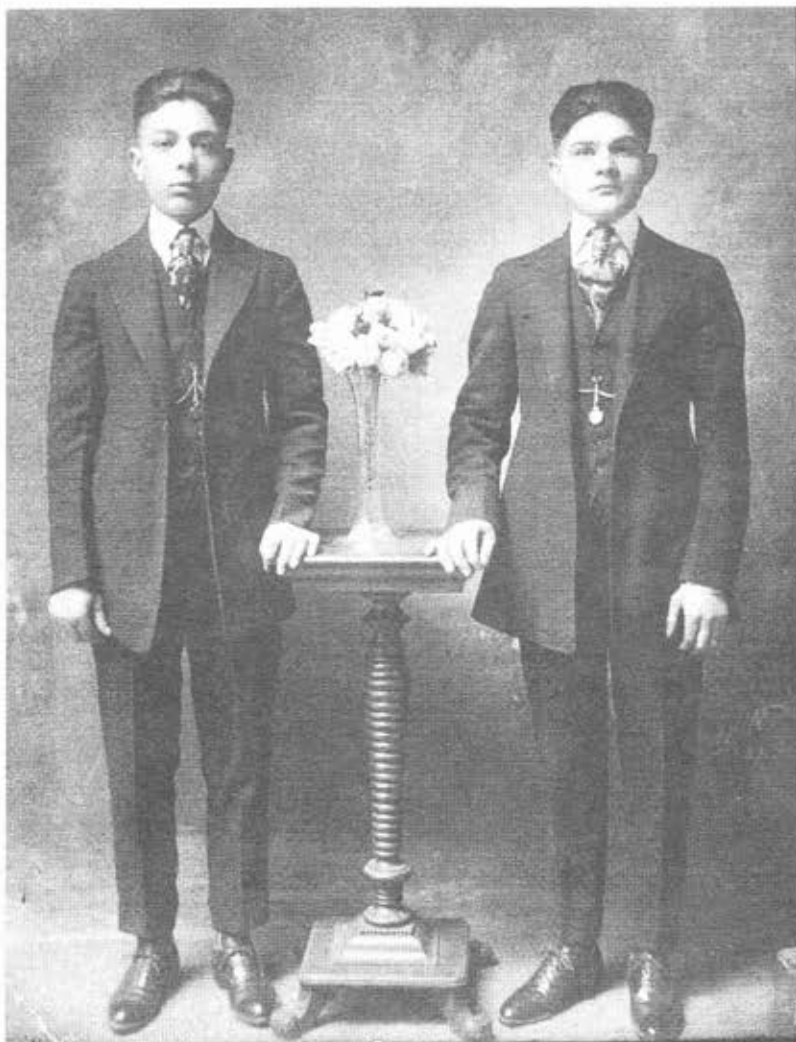
Ανεβαίνοντας τον πρώτο δρόμο που ανοίγεται για την Αγια-Τριάδα, μετά την γέφυρα δεξιά, από το γωνιακό του Μαλιάσα με τον μύλο, συναντάς, κολλητά το σπίτι του Γιάννου, πάλι του Μαλιάσα, της Φανής της Καρανάτσιου το πατρικό, μετά του Ράϊου του Αναστάση με τον υδρόμυλο και του Ράϊου του Βασίλη με το μπατάκι και ακολουθούσε του Κεφαλούδη.

Συνέχεια η φραγμένη υδατόπτωση του Χατζηνώτα, που δεν χρησιμοποιήθηκε ποτέ, το σπίτι του Μπέσιου, του Τράϊου δυο σπίτια του Νικόλα και του Τάκη, που έζησε και ανάστησε περήφανα (με την βελόνα της) η Λένκου του Τράϊου, τα δυο ορφανά εγγόνια της, μια αγωνίστρια της ζωής, μετά του Θωμά του Τάκμα και το γωνιακό του ράφτη του Νικόλα του Σαμαρά, που είχε πανέμορφα κορίτσια, πεθερού του Φόρη του Σιάτρη από όπου στρίβουμε για την εκκλησία της Αγια-Τριάδας, στον Τάνου το σπίτι.

Στην σειρά είναι το σπίτι του Σταύρη του Τράϊου, και συνέχεια δυο σπίτια του Μπέσιου, του Θέμη και του Ζήση και ανοίγεται δίπλα στο

Κατίνα Αντιφάκου - Μαρία Χωροπανίτου στον Πλάτανο

Βαγγέλης Σιμομόκιος και Θωμάς Μπλιάτζας στην Αμερική

ποτάμι ο χώρος της εκκλησίας

Όλα τα σπίτια της Καρατάσου είχαν στην πίσω πλευρά τους προς την εκκλησία, μπαχτσέ-δια η άλλο σπίτι αδερφικό.

Βγαίνοντας από την πάροδο της εκκλησίας, οδός Αγίας Τριάδος δεξιά άκρη στο ποτάμι, ήταν της Νίτσας του Τσίρη, (του Κώτα του Σαμαρά) μετά της Ευανθίας του Σαμαρά και πάλι του Γιάννη του Βασιλάκη και του Κωστάκη Σαμαρά, γνωστότατων εμπόρων, με μεγάλο μαγαζί στο κέντρο της αγοράς, επί της Ζαφειράκη

Μετά ήταν του Μπούφου που πήρε γαμπρό τον Κυρμινιώτη, του Βασίλη και Σταύρη Χατζηιωάννου, το γωνιακό προς τα επάνω (δεξιά ανεβαίνοντας) του Κουσουλά (τώρα του Τόγια) που πουλούσεπραμάτεια στους μαχαλάδες.

Ακολουθούσε του Δημήτρη Λιακόπουλου, του Αντώνη Γραμματικού, του Κρουσταλίτη, που είχε το μεγάλο παλαιό οίκημα στα Καμένα και στέγαζε πολλούς επαγγελματίες, του Τζιώτζη

Μπροστά στο φούρνο του σπιτιού της Θεοπίστης Γκόγκα.

Κατίνα Μώκιου- Ελενη Χωροπανίτου

του Νίκου, του Καραμήτσιου που ήταν μηχανικός στο Λαναρά, όπως και ο Γιώργης ο Σιμομώκιος, του Νικόλα του Νίκου, του Θανάση του Χωροπανίτη, κτηνοτρόφου, του Γιώργη του Σιμομώκιου, του Βαγγέλη του Σιμομώκιου του Τέλη του Σιμομώκιου και πιο μέσα της Θωμαής Σιμομώκιου, του Μαυρουδή, πολύ καλού τεχνίτη της πέτρας και της κατασκευής τζιακιών...

Δίπλα το εργοστάσιο του Κόκκινου, με τέρμα ψηλά γωνία για τους Στουμπάνους το σπίτι της Καραβίδινας και απέναντι το δρομάκι για το εργοστάσιο της ΥΦΕΝ το παλαιό Γκουνταίικο και μετά Κώστα Δούδου.

Οι Σιμομώκηδες ήταν και αυτοί κυρατζήδες, πολύ πεπειραμένοι και με άρτια εκπαιδευμένα τα άλογά τους στα δρομολόγια της τροφοδοσίας των μαγαζιών που αναλάμβαναν.

Αναμνηστική φωτογραφία στη γειτονιά

Τόσο καλά ήταν εκπαιδευμένα τα άλογα, ώστε, όταν μια μέρα ο μπαρμπα-Γιώργης ο Μώκιος, που τον άρεζε και λίγο το πιει, όπως όλους τους παλαιούς Ναουσαίους μέθυσε και κοιμήθηκε πάνω στο κάρο, πηγαίνοντας για την Βέργια.

Τα άλογα, έφτασαν μοναχά τους στην γειτονική πόλη, και αφού το αφεντικό τους δεν ξυπνούσε, ξαναγύρισαν στην Νάουσα και τον πήγαν σπίτι του.

Το τι γέλια έκαναν μετά με αυτό του το χατά, είχαν να το λένε. Ακόμα και η γυναίκα του η Μίτσα, που ύφαινε μέτρα σιαιάκια όλη μέρα, γιατί η οικογένεια τα εμπορευονταν, αντί να θυμώσει γελούσε.

Και κουκούλια τάζαν πολλά στον μαχαλά. Πάνω στην πολύ δουλειά, την εποχή που γέγονταν, γεννήθηκε η Ελενίτσα η Χωροπανίτου, αδελφή της Μάρως, και η μάνα τους, την έβαλε δίπλα για να μπορεί να την ακούει άμα θα κλάψει.

Η Ελενίτσα, ήσυχο μωρό δεν έβγαλε κίχ. Όταν η Χωροπανίτηνα πήγε να δει τι κάνει το μωρό, το βρήκε τυλιγμένο μέσα στο κουκούλι και καθαρίζαν, μετά, το μικρό απ' τα μετάξια.

Απέναντι, απ' του Κόκκινου το εργοστάσιο, γυρνώντας να κατεβούμε πάλι για την πλατεία της Αγια-Τριάδας, οδός Αριστείδη Κοκίνου, ήταν τα επιβλητικά μνήματα της Βαγγελίστρας, που ανήκαν αρχικά στην ενορία της Μεταμόρφωσης, ώσπου τα πήρε ο Δήμος, με την εκκλησία, που έχτισε ο Γιώργης ο Κύρτσης στην μνήμη της γυναίκας του, μετά ένας μπαχτσές του Μπίλη και ακολουθούσαν τα σπίτια του Μητσιάνη, (Μούτσκα) που έβγαζε πολλά κουκάρια για πουλήμα, του μάστορα του Γκόγκα, πατρικό της Ελένης Νοΐδου που παν-

τρεύτηκε στην Πουλιάνα τον Τάκη και κληρονόμησε την τριανταφυλλένια επιδερμίδα των Τατάτσων, από την μάνα της που ήταν το γένος Τατάτση, αδελφή της Μαριγούλους.

Μετά του Τσιάπα το σπίτι, άλλο του Τράιου γωνιακό, το στενό με τους Κουτσουγιάνηδες, του Γκασνάκη, του Αργύρη και του Μανώλη Μπεσίνα,

του Στέργιου του Καραφούσια, απέναντι του

Ο Γάμος της Ελένης Γκόγκα με τον Δημήτρη Νοΐδη

Πράπα του Λεωνίδα, που το παιδί του έπεσε στο μεγάλο ποτάμι του μύλου του Χαρατσιάρη και το έπιασαν κοντά στου Μαλιάσα. Ακολουθούσε της Μαρίκας του Νατσιόπουλου, πατρικό της Γιώτας, περίφημης μοντελίστ και της Ελενίτσας (σήμερα κ. Γεωργίου Τσαλιγόπουλου) κολλητά του Κοσμά του Πείου, με γωνία του Δρατσιώτη και του Στεφανή που είχε γυναίκα την Μαλβίνα, και βγαίνουμε πάλι στην πλατεία

Επί της πλατείας, που παλαιά ήταν αλώνι, (όπως και ο χώρος που χτίστηκε το Νοσοκομείο ήταν αλώνι) ανάμεσα στους δύο δρόμους, Καρατάσιου και Αριστείδη Κοκκίνου, ήταν σφήνα στο ανοιχτό ποτάμι οι μύλοι του Χαρατσιάρη, που παλιά τον έλεγαν “ο μύλος του Ζακιργιά.” ιδιοκτησία Θόδωρου, (άντρα της Κατίνας του Μουτσιουκάπα) και Γιώργου Μπίλη.

Απέναντι από του Στεφανή στην πλατεία έβλεπαν τα σπίτια της Ματούλας του Ράιου το γωνιακό με τα κόκκινα τούβλα και πάρα μέσα προς το εργοστάσιο, του Καρυά, του Ζαχαράκη, του Ζήνου του Μυλωνά και φάτσα του Θωμά του Δημη-

ρόπουλου

που έφτιαχνε τις πιο μερακλήδικες γύψινες διακοσμήσεις.

Απο εκεί ένα δρομάκι οδηγούσε στα Μπαμπατσαίικα και την είσοδο της Βέτλανς.

Τα σπίτια με πρόσοψη στην πλατεία, απέναντι από τον μύλο του Χαρατσιάρη, ήταν του Παπαπέτρη, της Μαριγούλους του Μπαταντζή, του Χρήστου του Μπαταντζή, που δίδαξε Θέατρο και ήταν η αρχή και η πηγή της επαγγελματικής σκηνοθεσίας στα πολιτιστικά δρώμενα της Νάουσας και δημιούργησε με την άψογη δουλειά του σχολή για τους νεότερους.

Ακολουθούσε σπίτι του Βασίλη του Ζιακάκη σε τρία αδέρφια, και κατέβαινε ο δρόμος, η Καρατάσιου, με την κορδέλα της Νούλας του Παλιά, (του Πείου) της Πατιλιάνας, τώρα σπίτι του Σαγγρή, έκανε ανηφορικό άνοιγμα, (που με μια ούρτσα, μονοπατάκι σαν σφήνα, έβγαινε στο υψωματάκι της Περδικάρη, στου Σέρμπου) τα σπίτια του Πείου, του Τάμπση, του Μαρκουζά-

Τα Πιστεόφια της Βαγγελής Μώκιου κυρίας Τάκη Πλίκα

να, του Τρύφανη του Μπαϊτση, του Μπέκα, του Βασίλη του Χειλά, του Κεντημένου, και φτάνουμε στην Ελένης του Γιάντση στην Περιοδική πάλι.

Στα Μπατάνια έγιναν στον καιρό του εμφυλίου δυο τραγικά ατυχήματα και χάθηκαν τρία παλικάρια. Ο Ηλίας ο Δημηρόπουλος ο γιός του μπάριμπα Θωμά, ο Δημήτρης Μώκιος ο γιος του Μπαριμπαγιώργη και ο Λευτέρης ο Σιούλας. Πάτησαν νάρκη κοντά στο Σπήλιο και ο Δημήτρης με τον Ηλία σκοτώθηκαν.

Ο Θωμάς του Φειδαρη σκοτώθηκε πάλι από νάρκη που πάτησε στον Αγια-Θολόγο, όταν πήγε μαζί με τον φίλο του, τον Γιώργο τον Σιμομώκιο να κόψουν μήλα για να φάνε. Ο Σιμομώκιος σώθηκε με τραύματα μόνο, γιατί είχε σταθεί λίγο πιο πίσω προς ...νερού του.

Μπαίνοντας τραυματίας ο Γιώργος στο Νοσοκομείο, γνώρισε την όμορφη νοσοκόμα, την Φρόσω την Γαβριηλίδου την οποία μετά από σφοδρό ειδύλλιο πολλών ετών, παντρεύτηκε, με κουμπάρους την Δόμνα Δεινοπούλου, Ντουχάνη και τον άνδρα της στρατιωτικό Γιώργο Ντουχάνη. (Όταν πήγα στην εκκλησία, είδα μια μεγάλη ανθοδέσμη, κάτι πρωτόγνωρο για την Νάουσα και προσπαθούσα κατά την διάρκεια της τελετής να δω την κάρτα του αποστολέα. Ήταν από την Δόμνα και τον άνδρα της) θυμάται με συγκίνηση η Φρόσω

Κουρνιασμένα τα Μπατάνια με την Αγια-Τριάδα τους στην αγκαλιά της μάνας Αράπιτσας, με τρεις γέφυρες να τα ενώνουν με τους υπόλοιπους μαχαλάδες της Νάουσας, δεν έχασαν τίποτα από την παλαιά γοητεία και την παιγνιδιάρικη σαγήνη τους.

Οι στενοί χωρίς πεζοδρομία δρόμοι με τις εξώπορτες τους σιμά-σιμά, δείχνουν να μην πέρασε και πολύς χρόνος από τότε που περνούσαν από εκεί όλα τα κοπάδια για το Σέλι και κάθε πόρτα ανοιχτή του μαχαλά, σφάλιζε γρήγορα, βάζοντας μέσα και από ένα μανάρι

Σαν έφταναν οι τσοπαναράιοι στον Αγια-Θολόγο και μετρούσαν το κοπάδι τους τραβού-

Ο γάμος του Γιώργου Μώκιου με την Φρόσω Γαβριηλίδου. Κουμπάροι Γεώργιος Ντουχάνης και Δόμνα Δεινοπούλου - Ντουχάνη

σαν τα μαλλιά τους "Βρε αυτά τα Νταμπάνια, μισό κουπάδι μας άφηκαν"

Ευχαριστώ από καρδιάς:

Την Ελένη Νοΐδου, την Καίτη Γκόγκα, την Φρόσω Γαβριηλίδου, την Νούλα Κούντζουλα, την Ελένη Ματσακίδου, την Χρυσάνθη Φειδαρη, τον Θεόδωρο Λίππα, τον Τάκη Φειδαρη και την Κατερίνα Νοΐδου, για την πολύτιμη συνεργασία τους στην σύνταξη και την παρουσίαση του κειμένου.

Ένας γάμος επεισοδιακός εν έτει 1870 ή τα δανεικά παπούτσια

Της Κατερίνας Λυσιμάχου - Πολυχρονίδου

Η Νάουσα της Μακεδονίας το 1870 ήταν μια μικρή πόλη, σκαλωμένη σαν αετοφωλιά, στην ανατολική ράχη του Βερμίου. Έπαιρνε ζωή από τις πολυάριθμες κρυσταλλένιες πηγές της και τους φυσικούς καταρράχτες της Αράπιτσας, του ποταμού που την διασχίζει. Παιχνίδιζαν πάνω της σκιές από πλατάνια, καστανιές, καρυδιές και αμπέλια. Οι κάτοικοί της βρίσκονταν βυθισμένοι μέσα σε ατέρμονο ύπνο σκλαβιάς. Για όλα τα σπουδαία γεγονότα που συνέβαιναν στον πλανήτη γη, αυτοί δεν είχαν ιδέα. Το μόνο που ήξεραν, ήταν αυτό που συνέβαινε στην ταπεινή τους γειτονιά ... Ας πούμε, αν γεννούσε αυγά η καστανή κοτούλα της κυρά Μαρίας, αν θειάφισε το αμπελάκι του ο γέρο -Ντότσης, αν μάλωσε η μάνα του Φώτη την καινούργια νύφη της την Ιφτυμίτσα, που ήταν λίγο ελαφριά στο μυαλό, αν.. αν... Όλα μικρά, καθημερινά, ταπεινά ... Και πώς θα μπορούσε να ήταν αλλιώς; Σκλάβοι ήταν στους Τούρκους, έστω κι αν οι τελευταίοι φαίνονταν ήσυχοι τα τελευταία χρόνια και δεν έκαναν καινούργιο παιδομάζωμα. Δεν ξεχνούσαν βέβαια τους άλλους φόρους, αλλά όπως και νάχει η καρδιά της μάνας και του πατέρα έτρεμε από λαχτάρα σαν είχε γιο απ' έξη έως δώδεκα χρονών ή θυγατέρα δεκατέσσερα με δεκαοκτώ. Ούτε ξεχνούσαν το ολοκαύτωμα της πόλης το 1822, τότε που σφαγιάστηκε ο περισσότερος πληθυσμός της πόλης και πέσανε manάδες με παιδιά στα μαύρα νερά της Αράπιτσας για να μην παραδοθούν στους μανιασμένους διώκτες τους. Οι Τούρκοι, δυστυχώς, μπόρεσαν να πάρουν με προδοσία

την επαναστατημένη πόλη...

Οι άνθρωποι φτωχοί πάλευαν με τη γη σε μικρά χωράφια που βρίσκονταν στους γύρω λόφους. Τα μεγάλα ποτιστικά κι εύφορα και τ' ατέλειωτα σιταροχώραφα του κάμπου ανήκαν στα τσιφλίκια των αγάδων και των μπέηδων ... Φύτευαν ό,τι μπορούσαν. Λίγο καλαμπόκι για τ' αλεύρι τους, λίγο σουσάμι για το λάδι τους, κρεμμύδια, σκόρδα και πατάτες για το καθημερινό τους τσουκάλι. Είχαν και μερικά κλήματα για να κάνουν κρασί. Το έπιναν με το φτωχικό φαγί τους για να τους φαίνεται πιο πλούσιο. Έβλεπαν έτσι πιο ανάλαφρη τη ζωή τους, πιο όμορφα τα μάτια της γυναίκας τους, πιο μακρινούς και μικρούς τους αγάδες και τους μπέηδες που τους ρήμαζαν τη γενιά, το έχει και τη λευτεριά τους... Τότε μπορεί να έπιαναν και κανένα τραγούδι, σιγανά όμως, για να τους φύγουν τα μεράκια... Η καθημερινή ζωή ήταν δύσκολη, τα γρόσια λίγα, οι οικογένειες μεγάλες. Μοχλούσαν οι άντρες στα χωράφια και οι γυναίκες στο σπίτι. Όλοι είχαν το ρόλο τους. Σπουδαιότερος αυτός των αντρών. Οι οικογένειες που είχαν πολλούς γιους θεωρούνταν τυχερές. Οι γονείς δεν κουράζονταν τόσο στη ζωή τους, δεν έκοβαν τη μπουκιά από το στόμα τους, που λέει ο λόγος, για να ετοιμάσουν τις προίκες των κοριτσιών τους. Απεναντίας, θα έπαιρναν κορίτσια έτοιμα, μεγαλωμένα από άλλους, να τους γεννήσουν εγγόνια αλλά και να φέρουν μαζί τους νοικοκυριό, χωράφια ή χρήματα. Αυτά θα

έμπαιναν στον κοινό κορβανά και θα αύξαιναν τη δύναμη και το κύρος της οικογένειας. Είχε δίκιο ο θυμόσοφος γερο-Τρύφωνας που έλεγε πως οι θυγατέρες ήταν σαν την κοπριά. Όταν ήταν φρέσκια δεν την ήθελε κανείς, χαρά όμως σ' αυτόν που την έπαιρνε χωνεμένη στο χωράφι του... Ό,τι έσπερνε, έβγαινε θεριεμένο....

Στη γειτονιά του Αι Δημήτρη, σε διπλανά σπίτια, φτωχικά και τα δυο, ζούσαν η Φωτένκω και ο Θανάσης της Γούδας που τους είχαν αρραβωνιασμένους δυο χρόνια τώρα. Ορφανός από πατέρα εκείνος, πάλευε μ' ένα κτηματάκι στον Αι Λιά πούχε απ' το συχωρεμένο τον πατέρα του. Όποιος ξέρει την περιοχή, ξέρει πως δεν φυτρώνουν και πολλά πράγματα στον τόπο αυτό, όσο ιδρώτα και να ρίξει κανείς. Αυτή ήταν κυρίως η αιτία που δεν κατάφερε να ετοιμαστεί για το γάμο του. Έπρεπε τουλάχιστον να φτιάξει μια καλή φορεσιά, γιατί ό,τι φορούσε ήταν χλιομπαλωμένο. Η μάνα του ευγνωμονούσε το Θεό που της είχε δώσει γιο και όχι θυγατέρα και υπολόγιζε παρ' όλο που ήταν φίλες με την μάνα της Φωτένκω, την προίκα που θα έφερνε στο σπίτι τους η κοπέλα. Ένα κτηματάκι στην Πλακένια και κάποια μετρητά, ξέχωρα από τα σκουτιά και τα κατσαρολικά.. Το κορίτσι που είχε από καιρό ετοιμάσει την προικούλα του σύμφωνα με το γραπτό προικοσύμφωνο - τέσσερα κεντητά σεντόνια, δύο τραπεζομάντηλα, έξη πετσέτες, τέσσερα μαξιλάρια, ένα ζιλί, τέσσαρες αλλαξιές, έξη συντρόφια [εσώρουχα κεντημένα], έξη πηλίνα πιάτα, μια γαβάθα, δυο σινιά για πίττες και πάει λέγοντας, μαράζωνε στον αργαλειό της. Ο αρραβώνας της ήταν από αυτούς τους σπάνιους που δεν έγιναν με τη βοήθεια της προξενήτρας... Τα είχαν "μιλήσει" οι μάνες των δύο νέων που ήταν γειτόνισσες και φίλες και ύστερα τους λογοδότησαν. Φυσικά, δεν τους ρώτησε κανείς αν συμφωνούσαν με την απόφαση των γονιών τους, αλλά ένοιωθαν μάλλον τυχεροί γιατί ξέρονταν από παιδιά. Η Φωτένκω σκεφτόταν πως καμιά προξενήτρα δεν θα την αντάμωνε με έναν τόσο φτωχό νέο και δεν θα περίμενε τώρα αυτή να φτιάξει μια φορεσιά ο γαμπρός

για να παντρευτούν... Ο καημένος, προσπαθούσε σκληρά να τα καταφέρει. Είχε από μόνος του πελεκήσει και φτιάξει το νυφιάτικο τους κρεβάτι και είχε τελειώσει μια μεγάλη μουσάντρα [ντουλάπι], για να βάλει με το καλό η νύφη τα προικιά της. Το μόνο που έμενε ήταν να μαζέψει χρήματα για τη γαμπριάτικη φορεσιά του. Η φορεσιά αυτή γινόταν από μαύρη μάλλινη τσόχα: Βράκα, σακάκι, γιλέκο, και φεσάκι -τα δύο τελευταία κεντημένα στο χέρι-, πουνκάμισο από άσπρο μεταξωτό κουκουλάρικο ύφασμα και ένα μακρύ ζωνάρι... Αυτό θα έφερνε πολλές γύρες την μέση του και θα άφηνε τα μεταξωτά κρόσσια του να πέφτουν στο αριστερό μερί του. Αυτή τη φορεσιά την έκανε μια φορά στη ζωή του ο άντρας. Θα τη φορούσε στο γάμο του και ύστερα σ' όλα τα κατοπινά μεγάλα γεγονότα της ζωής του. Σε γάμους, σε βαφτίσια, σε αρραβώνες αλλά και σε θανάτους και σε μνημόσυνα. Θα τη φορούσε ακόμη του Χριστού και την Ανάσταση κι όταν θα πήγαινε να μεταλάβει στην εκκλησιά. Αυτή θα φορούσε σαν έφτανε κι η τελευταία του ώρα και θα τον νεκροστόλιζαν...

Ο καημένος ο Θανάσης είχε καταφέρει ν' αγοράσει το ύφασμα, δίνοντας στον έμπορο μια ολόκληρη χρυσή λίρα, αλλά έμενε να ραφτεί... Τέλος έπρεπε να φτιαχτούν και τα παπούτσια του. Τώρα πώς θα τα κατάφερε όλα αυτά ήταν άλλη ιστορία. Όταν έκλεισαν τα δύο χρόνια του αρραβώνα τον κάλεσε ο πεθερός του να μιλήσουν. Αφού ήπιαν καφέ και κεράστηκαν γλυκό μελιτζανάκι, τον ρώτησε τότε με το καλό θα ήταν έτοιμος για το γάμο. Ο Θανάσης ξεροκατάπιε - δεν ήθελε να κάνει φανερή την τόση του φτώχεια - και ζήτησε διορία άλλο ένα χρόνο. Του πεθερού του κακοφάνηκε αυτή η νέα αναβολή και ρώτησε το λόγο. Εκείνος προσπάθησε να τα μπαλώσει, αλλά ο πεθερός του, μεγαλύτερος σε ηλικία και πείρα, κατάφερε να τον κάνει να πει μέσες άκρες τι του συνέβαινε. Η Φωτένκω με τον αρραβώνα της είχε ήδη εκτεθεί και μια καινούργια αναβολή στο γάμο της θα ξεσήκωνε του κόσμου τα κουτσομπολιά. Ύστερα

έπρεπε να πάρουν σειρά τ' αδέρφια της, γεγονός που έκανε το γάμο επιτακτικό. Έτσι λοιπόν, συμβούλεψε το Θανάση να ράψει τη φορεσιά κι αυτός θα μεσολαβούσε στο ράφτη να τα πληρώσει λίγα-λίγα αργότερα. Έμεναν τα παπούτσια. Τα παπούτσια ήταν όντως πρόβλημα. Εδώ πρέπει να πούμε πως εκείνη την εποχή οι περισσότεροι άνθρωποι φορούσαν στιβάνια το χειμώνα, αυτοσχέδιες μπότες από ακατέργαστο δέρμα προβάτων που δένονταν στα πόδια με λουριά ή σκοινιά και το καλοκαίρι ξύλινα τσόκαρα τα ονομαζόμενα γκαλέτζες αν δεν κυκλοφορούσαν ξυπόλυτοι... Τα παπούτσια από δέρμα που γίνονταν κατόπιν παραγγελίας ήταν σπάνια και μια μεγάλη πολυτέλεια. Αυτήν την πολυτέλεια τη μοιράζονταν τις περισσότερες φορές πολλά άτομα μαζί. Δεν ήταν καθόλου σπάνιο φαινόμενο, να πηγαίνουν στην εκκλησιά φίλοι ή συγγενείς με ένα ζευγάρι παπούτσια στο χέρι.. Το φορούσε ένας, ένας εκ περιτροπής, να μπει στην εκκλησία να μεταλάβει κι ύστερα να βγει γρήγορα έξω για να γίνει βιαστικά η αλλαγή των παπουτσιών... Για το Θανάση βρέθηκε τελικά η λύση των γαμπριάτικων παπουτσιών απ' τον ευρηματικό πεθερό του. Απλούστατα θα φορούσε για κείνη τη μέρα, τα καινούργια παπούτσια του Φώτη, του μικρότερου αδελφού της Φωτένκως. Τα παπούτσια αυτά ήταν το μοναδικό δώρο που είχε χαρίσει στον βαφτισμικό του ο νουνός του ο Αμερικάνος όταν γύρισε μετά από χρόνια ξενιτεμού. Του τα είχε πάρει μάλιστα τρία νούμερα μεγαλύτερα για να τα έχει κι όταν μεγάλωνε... Φυσικά το δόσιμο των παπουτσιών στο γαμπρό έγινε χωρίς ούτε να ερωτηθεί ο κάτοχός τους...Αυτός ονειρευόταν να τα φορέσει στο γάμο της αδερφής του και να καμαρώνει. Έτσι τα φύλαγε ως κόρη οφθαλμού... Το γεγονός της υφαρπαγής των παπουτσιών του απ' τον πατέρα του και το δόσιμό τους έστω προσωρινά στο γαμπρό πείραξε πολύ το Φώτη αλλά ούτε λόγος να εναντιωθεί στη θέληση του πατέρα του. Εξ άλλου έπρεπε να παντρεύουν επιτέλους τη Φωτένκω. Να φύγει η σβουνιά από το σπίτι τους, να πάρουν σειρά τ' αγόρια για ν' αυγατέψει η περιουσία τους με τις προίκες

που θα έρχονταν με τις νύφες μαζί. Έτσι ήταν αυτά τα πράγματα...

Ήρθε λοιπόν η ευλογημένη μέρα που με μουσικές θα πήγαιναν τη νύφη καμαρωτή στην εκκλησία... Η Φωτένκω απ' το πρωί, αφέθηκε στα χέρια των φιλενάδων της και των συγγενισσών της. Τη στόλισαν σιγά, σιγά με τραγούδια που άλλοτε έφερναν δάκρυα στα μάτια, εξιστορώντας τον αποχωρισμό της κόρης απ' τη μάνα και τους δικούς της...Το πέραςμα απ' την αθώα και ξέγνοιαστη ζωή της νέας κοπέλας σ' αυτήν της παντρεμένης γυναίκας που ξεκινούσε τη ζωή της σ' άλλο σπίτι γεμάτη υποχρεώσεις... Άλλοτε τα τραγούδια ήταν πειραχτικά και εύθυμα που ελάφρωναν τη συγκίνηση της μέρας... Μια ώρα πριν τη στέψη, ήρθε ο κουμπάρος με τη μουσική κομπανία, ακολουθούμενος από τους παρακούμεπαρους, για να πάρουν τη νύφη στην εκκλησία. Αυτή ντυμένη με επίσημη εντόπια φορεσιά από μεταξωτό ύφασμα, φορούσε στο λαιμό της τα φλουριά της προίικας της. Ήταν σκεπασμένη στο πρόσωπο με πέπλο, την τσίπα. Πριν φύγει απ' το σπίτι της μάνας της, καρφίτσωσε ή έριξε στον ώμο των αδερφών της, του κουμπάρου, των μπρατιμιών και των μπρατιμισσών υφαντές κεντημένες κάλτσες ή μεταξωτά μαντήλια υφασμένα στον αργαλειό της... Οι μπρατίμισσες και τα μπρατίμια, θα τους λέγαμε σήμερα παρακουμπάρες και παρακούμπαρους, ήταν φίλοι της νύφης και του γαμπρού. Ύστερα ξεσπώντας σε κλάματα αποχαιρέτησε ένα, ένα τους δικούς της και ιδίως τη μάνα της.. Απ' εκεί και ύστερα δεν θα έπρεπε να λογαριάζει για δικό της το πατρικό της σπίτι. Θα ερχόταν μόνο σαν μουσαφίρισσα.. Μία εβδομάδα πριν, είχαν μεταφερθεί τα πράγματά της προίικας της, εν πομπή, από γειτονόπουλα, με αρχηγό κάποιο αγόρι που είχε μάνα και πατέρα εν ζωή, στο σπίτι του γαμπρού. Εκεί στολίστηκαν στην καλή την κάμαρη και εκτέθηκαν να τα δουν οι συγγενείς του γαμπρού. Αυτοί ήταν γεμάτοι επαίνους για την νοικοκυροσύνη της νύφης και τη γενναιοδωρία των γονιών της... Η Φωτένκω με δάκρυα στα μάτια, αφέθηκε να οδηγηθεί από

τον πατέρα της και τον κουμπάρο, περπατώντας αργά, αργά καμαρωτή, πίσω από τη μουσική κομπανία, σ' όλο το δρόμο μέχρι την εκκλησία.

Ο κουμπάρος πιο πριν, με τους μουσικούς και τους παρακούμπάρους είχε συνοδεύει το Θανάση στην εκκλησία. Αυτός είχε φιλήσει το χέρι της μάνας του μια και δεν είχε κανέναν άλλο και περίμενε στον περίβολο της εκκλησίας να έρθει η νύφη. Ήταν αρκετά εκνευρισμένος, όχι τόσο για το ίδιο το γεγονός του γάμου του που ήταν φυσικό να τον έχει αναστατώσει από μόνο του, αλλά για τα έρμα τα δανεικά τα παπούτσια... Πρώτον του έρχονταν μικρά και τον κτυπούσαν φοριχτά στα δάκτυλα.. Αυτός όμως που τον δαιμόνιζε, ήταν ο Φώτης που ως παρακούμπάρους τον είχε συνοδεύει μέχρι την εκκλησιά.. Στον δρόμο, όλο του ψιθύριζε " πρόσεχε Θανάση το καλντερίμι.., αχ πάτησες λάσπες, πρόσεχε καημένες τα παπούτσια... Μην τυχόν και αφήσεις τη Φωτένκω να σε πατήσει και έχει βαρύ πόδι ".

Και όλα αυτά έπρεπε να τα υπομένει σιωπηλά, να καμαρώνει και να κάνει πως δεν άκουγε, αν και ήταν σίγουρος πως οι άλλοι που τον συνόδευαν τον κοροΐδευαν πίσω από την πλάτη του... Ακούς γαμπρός με δανεικά παπούτσια !!! Ποιος στη χάρη του !!! Για λίγο είχε ησυχάσει περιμένοντας στην εκκλησία μια και ο Φώτης είχε φύγει να πάει να φέρει την νύφη μαζί με τον κουμπάρο. Αυτός με συντροφιά τη μάνα του και κάποιους φίλους υπέμενε το μαρτύριο των στενών παπουτσιών...

Εκείνα τα μακρινά χρόνια που οι παππούδες μας ήταν σκλαβωμένοι και έπρεπε να σκύβουν το κεφάλι για να μην τους το παίρνουν οι Τουρκαλάδες, τότε που δεν είχαν τίποτε που να κατέχουν πραγματικά, ούτε καν τα ίδια τα παιδιά τους κοιμόταν με τις κότες γιατί το λάδι στο κουκούμι ήταν λιγοστό και το φύλαγαν... Τρώγανε κρέας δυο φορές το χρόνο Χριστούγεννα και Πάσχα, γλυκό μόνο στις γιορτές και στις βεγγέρες... Έτσι τα γεγονότα που είχαν σχέση με γεννητούρια,

βαφτίσια, γάμους, κηδείες και μνημόσυνα, ήταν περισσότερο από καλοδεχούμενα... Ήταν η μεγάλη ευκαιρία να συναθροιστούν πολλοί μαζί και να μην τους κυνηγήσει κανείς... Ν' ακούσουν μουσική, να φάνε, να γλεντήσουν, να χαρούν ή να κλάψουν και να πούνε μοιρολόγια... Ύστερα μέχρι ναρθεί άλλο καινούργιο γεγονός, συζητούσαν γι αυτό πολύ καιρό, έπλεκαν ιστορίες και αναλίσκονταν σε αθώα κουτσομπολιά... Το σπουδαιότερο και πιο πολυέξοδο γεγονός ήταν αυτό του γάμου.. Πολλοί πατεράδες πούλησαν χτήματα ή χρεώθηκαν για όλη την υπόλοιπη ζωή τους για να τα βγάλουν πέρα. Το γλέντι του γάμου συνήθως ήταν ολονύκτιο και τα φαγητά που καταναλώνονταν, δεδομένων των πολλών προσκεκλημένων συγγενών και φίλων, ήταν πάρα πολλά. Για την ιστορία πρέπει ν' αναφερθούμε στα επίσημα φαγητά του γάμου της εποχής εκείνης. Το επίσημο ή πρώτο πιάτο ήταν συνήθως κρέας με κυδώνια ή δαμάσκηνα ή χοιρινό με σέλινο ή πράσα, ανάλογα με την εποχή και την τσέπη του πεθερού... Ακολουθούσε ψητό με πατάτες ή αρνί με φρέσκα κρεμμυδάκια και δυόσμο, κότες με πιλάφι και τηγανιά για το ράκιασμα. Με όλα αυτά σερβίρονταν και πίτες ψημένες σε μεγάλα σινιά και έρεε άφθονο κρασί.

Όλα αυτά σκεφτόταν ο Θανάσης περιμένοντας τη νύφη... Πριν εμφανιστεί εκείνη, ακούστηκαν τα κλαρίνα να πλησιάζουν... Πήρε τότε ο παπάς το γαμπρό από το χέρι και τον γύρισε προς το νοτιά και μόλις έφτασε η νύφη την οδήγησε με τη σειρά της να βλέπει προς το βορρά, ώστε να έχουν στραμμένη ο ένας την πλάτη του στον άλλο. Αφού διάβασε διάφορες ευχές, προοίμια της γαμήλιας τελετής, έπιασε το χέρι του ενός και το χέρι της άλλης και τους οδήγησε μπροστά στην Ωραία Πύλη. Όλη αυτή η τελετουργία συμβόλιζε τη διαφορετική προέλευση των δύο νέων που όμως σε λίγο θα ενώνονταν εις σάρκαν μίαν. Ακολούθησε η γαμήλια τελετή για την οποία δεν θα μακρηγορήσω. Ο Θανάσης, που εν τω μεταξύ τα πόδια του είχαν πρηστεί απ' την ορθοστασία, εγκλωβισμένα

στα μικρά και στενά δανεικά παπούτσια, καθώς τον οδηγούσε ο παπάς φαινόταν σαν να πήγαινε μπροστά με το ζόρι, προς μεγάλη ευχαρίστηση της Εριφύλης, της φαρμακόγλωσσας ξαδέρφης του μακαρίτη του πατέρα του. Αυτή είχε ήδη κατασκευάσει ολόκληρη ιστορία, πως δήθεν ο ανιψιός της παντρευόταν με το ζόρι!! Σε αντίθεση με την τελευταία, η κυρά Μαγδαληνή που ήταν πρακτική φαρμακοτρίφτισσα, έβαζε το χέρι της στο ευαγγέλιο πως ο γαμπρός είχε πρόβλημα με την μέση του... Αλίμονο στη Φωτένκω αν δεν έμενε αμέσως έγκυος... Η τελευταία, ακόμα πνιγμένη στα δάκρυα, σκεφτόταν πως τέλειωσαν πια τα ψέματα. Αυτό που περίμενε δύο χρόνια ήρθε. Και τώρα τι; Η μάνα της, το προηγούμενο βράδυ, της είχε πει βιαστικά κάτι πολύ μπερδεμένα πράγματα που την έκαναν να ριγήσει από τρόμο... Ακούς εκεί!! Αυτή στόμα να έχει και μυλιά καθόλου, ό,τι κι αν γίνει απ' εδώ και πέρα με το Θανάση... Κουβέντα όμως για το τι θα γινόταν... Κι ως ήταν αθώα, αφοσιώθηκε στα λόγια του παπά Νικόλα κι ας μην τα καταλάβαινε όλα... Σίγουρα ήταν άγια λόγια και τα σεβόταν... Σαν σε όνειρο τους άλλαξαν τα δαχτυλίδια κι ύστερα τα στέφανα κι όταν ο παπάς τους ένωσε τα χέρια, συνειδητοποίησε με ρίγος πως κρατούσε πια το χέρι του ανδρός της. Αυτού του γνώριμου και άγνωστου συγχρόνως. Όσο όμως να το καταλάβει καλά, άρχισε ο χορός του Ησαΐα και διαπίστωσε κι αυτή πως ο γαμπρός ίδρωνε αφύσικα. Έσφιγγε τα χείλη του σαν να υπέφερε από κάτι και αυτή για να του δώσει κουράγιο έκανε να τον υποστηρίξει με το δεμένο τους χέρι. Αυτό όμως αποσυντόνισε το Θανάση. Μπερδεύτηκε, έκανε να συγκρατηθεί ενώ η Φωτένκω από κεκτημένη ταχύτητα έπεσε πάνω του, με αποτέλεσμα να τον πατήσει κατά λάθος στο αριστερό του παπούτσι. Δυο βαθιά ΑΧ!! ακούστηκαν συγχρόνως... Ένα του Θανάση, που ένοιωσε να του μαραίνεται το ήδη μουνδιασμένο του πόδι και το άλλο του Φώτη, που ένοιωσε να του μαραίνεται η ψυχή!! Το δικό του ΑΧ!! ακολούθησε ένα ΩΧ!! από την τσιμπιά που του έδωσε ο πατέρας του κι έτσι κόπηκε στη μέση η φράση του: " Σιγά τα

παπού.....".... Δεν ξέρουμε αν και πόσοι απ' τους καλεσμένους κατάλαβαν τι συνέβαινε, αλλά λίγο οι ψαλμωδίες, λίγο τα λόγια του παπά και τα ρύζια που άφθονα έπεφταν στα κεφάλια των νεονύμφων, τα πράγματα κουκουλώθηκαν... Ευτυχώς για όλους ο γάμος έλαβε τέλος. Ως ήταν το συνηθείο, ο γαμπρός σήκωσε επιτέλους την τσίπα της νύφης και τη φίλησε στο μέτωπο και εκείνη έσκυψε και του φίλησε το χέρι σημάδι υποταγής και σεβασμού... Κατόπιν πέρασαν οι γονείς στην αρχή, ύστερα τ' αδέρφια και στη συνέχεια οι συγγενείς και οι φίλοι... Όλοι δώρισαν στο ζευγάρι, άλλος φλουρί ή εικοσόφραγκο, άλλος λίρα ή κόσμημα απ' τους πιο δικούς... και ύστερα πήραν το δρόμο για το σπίτι του γαμπρού για το ολονύκτιο γλέντι. Ο δρόμος για το σπίτι ήταν κάτι σαν το Γολγοθά για το Θανάση.. Έπρεπε με σιγανό βήμα, αυτός που δεν όριζε πια τα πόδια του και έχοντας στο μπράτσο του στηριγμένη τη Φωτένκω, να διασχίσει την πόλη με τους μουσικούς μπροστά με τα χάλκινα όργανα να παίζουν πατινάδες.. Ο κόσμος απ' τα παράθυρα έριχνε άφθονο ρύζι για να ριζώσει το ζευγάρι και ν' αποκτήσει πολλά αγαθά και καλούς απογόνους...

Σαν έφτασαν στο σπίτι τους, ο Θανάσης με πολύ δυσκολία και σφίγγοντας τα δόντια του ανέβηκε τη σκάλα του σπιτιού. Τόσο που η Φωτένκω υποψιάστηκε πως πήρε άντρα άρρωστο και κάτι πάγωσε μέσα της. Αλίμονο στο χάλι της και σε ποιόν να παραπονεθεί τώρα που είχαν τελειώσει δυστυχώς όλα... Σ? ολόκληρο το σπίτι είχαν στρωθεί τραπέζια. Ο "ακαλεστής", το αγόρι που είχε συνοδέψει την προίκα της νύφης λίγες μέρες πριν, έχοντας καρφίτσωμένο ένα κάτασπρο μεταξωτό μαντήλι στο γιλεκάκι του, σαν παράσημο, είχε περάσει την προηγούμενη εβδομάδα από όλα τα σπίτια των καλεσμένων στον γάμο και είχε πει φωναχτά το "κάλεσμα", προσθέτοντας στο τέλος "και με σοφρά" σ' αυτούς που θα παρευρίσκονταν στο τραπέζι του γάμου. Αυτό το αγόρι πρωτοστατούσε και στην υποδοχή των καλεσμένων, έχοντας πάρει

πολύ σοβαρά το ρόλο του και τους οδηγούσε στις θέσεις τους.. Εν τω μεταξύ ο γαμπρός είχε καθίσει με τον πεθερό, τ' αδέρφια της νύφης, τον κουμπάρο και τους παρακούμπάρους, μαζί με τους θείους και τα ξαδέρφια στην καλή την κάμαρη. Η Φωτένκω ήταν στημένη όρθια στην γωνία, δίπλα στο γαμπρό να καμαρώνει με τα μάτια χαμηλωμένα. Στ' άλλα δωμάτια κάθονταν οι μεγάλες γυναίκες, μάνες, γιαγιάς, θείες.. Οι νεώτερες και τα παιδιά έτρωγαν κάπου στην κουζίνα, στη σκάλα, μέχρι και στα παρακέλια. Στο τραπέζι με τους άντρες, κάθονταν και οι μουσικάντηδες που έπαιζαν και τραγουδούσαν τα τραγούδια της τάβλας, ακολουθούμενοι από τους καλλίφωνους και μερακλωμένους ομοτράπεζους, όταν δεν έτρωγαν και δεν έπιναν... Σ' όλο αυτό το διάστημα, η Φωτένκω καμάρωνε με κατεβασμένα τα μάτια, χωρίς να βάζει ούτε μια μπουκιά στο στόμα της - μια φορά γινόταν νύφη...

Ο Θανάσης απ' τη στιγμή που κάθισε βαριά στην καρέκλα του, υποφέροντας φριχτά πια από τα δανεικά παπούτσια, σκεφτόταν πώς θα τα ξεφορτώνονταν... Είχε το Φώτη δίπλα του που έσκυβε κάθε τόσο να τα επιθεωρεί και δεν ήξερε τι να κάνει.. Σε κάποια στιγμή που ο τελευταίος γύρισε να πει κάτι στο διπλανό του, ο Θανάσης μην αντέχοντας πια, έκανε επιτέλους την κίνηση να τα βγάλει, χωρίς να σκύψει. Το τριξίμο του δέρματος των παπουτσιών συντάραξε το Φώτη. Πια δεν κρατήθηκε και φώναξε: "Σιγά Θανάση, πρόσεχε επιτέλους τα παπούτσια μου!!" Κοκάλωσε ο γαμπρός, ο πεθερός, η νύφη, και όλοι γύρω. Ο Θανάσης σκασμένος από τη ψυχολογική πίεση, τη ντροπή και τον πόνο, βγάζοντας τα επιτέλους, τους έδωσε μια και είτε άγρια στον κουνιάδο του: "Πάρτα επιτέλους πίσω και μου έπρηξες το σκώτι με τα παπούτσια σου!!" Εκείνη την ώρα είχε σερβιριστεί το κρέας με τα κυδώνια και οι μουσικοί είχαν σταματήσει για λίγο το τραγούδι. Ο Φώτης έσκυψε απότομα κάτω απ' το τραπέζι, προφανώς για να μαζέψει τα παπούτσια του, αλλά μπορεί και για να αποφύγει τη σφαλιάρα του πατέρα του...

Έξαλλος από τη συμπεριφορά του γιου του που τον ντροπίαζε μπροστά στον ξένο κόσμο, σηκώθηκε απότομα.. Δεν ξέρουμε αν έφταιγαν οι απότομες κινήσεις που έγιναν μαζεμένες ή είχε πια ξεπεραστεί το όριο αντοχής του παλαιού βαρυφορτωμένου ξύλινου πατώματος. Ακούστηκαν ανατριχιαστικοί ήχοι τριξίματος και σπασίματος και ξαφνικά μ' ένα δυνατό κρότο, ολόκληρο το ξύλινο πάτωμα με τα τραπέζια, τους καλεσμένους, τους μουσικούς και τα φαγητά, καταβυθίστηκε δυο μέτρα πιο κάτω πέφτοντας μέσα στο αχούρι που ευτυχώς ήταν γεμάτο άχυρα και άδειο από ζώα... Ψέματα, όχι όλο το πάτωμα. Μια γωνίτσα έμεινε άθικτη, εκεί που στεκόταν και καμάρωνε η Φωτένκω!! Έντρομη αυτή είδε να χάνονται από εμπρός της μέσα σε μια στιγμή, άντρας, πατέρας και αδελφοί, ξέχωρα όλοι οι άλλοι... Το τι έγινε, μόλις συνειδητοποίησαν όλοι αυτοί που βρέθηκαν ξαφνικά με μια βουτιά μέσα στο αχούρι, δεν περιγράφεται.. Ευτυχώς για το Θανάση, τα πόδια του ξυπόλυτα καθώς ήταν ξεμουδιάσαν γρήγορα.. Άρχισε να βοηθάει τους άλλους να ξεμπλέξουν από τραπέζια, καρέκλες, άχυρα, φαγητά και κυρίως ο ένας απ' τον άλλο.. Αφού συνήλθαν απ' την πρώτη τους τρομάρα, ψάχτηκαν και δεν βρέθηκε κανείς τους τραυματισμένος σοβαρά. Μόνο επιπόλαια γδαρσίματα και μελανιές. Ευτυχώς δηλαδή, γιατί τότε άρχισαν τις τσιρίδες οι γυναίκες που φέρνοντας το δεύτερο πιάτο, αντίκρισαν με τρόμο απ' την πόρτα να λείπει το δωμάτιο. Ένα συνοθύλευμα αντρών ζαλισμένων, δυο μέτρα πιο κάτω πολεμούσαν να ξεχωρίσουν μεταξύ τους και η νύφη, σαν σε εικονοστάσι απέναντί στον τοίχο, να στέκει σε μια ξύλινη γωνίτσα μαρμαρωμένη απ' αυτό που μόλις είχε συμβεί...

Ένας, ένας βγήκαν οι άντρες από το υπόγειο λαχταρισμένοι και ζαλισμένοι... Ο Θανάσης με μια αυτοσχέδια σκάλα προσπαθούσε να φτάσει τη Φωτένκω ενώ ο Φώτης μόνος, ανάμεσα σε ξύλα, άχυρα και ετερόκλητα αντικείμενα, έψαχνε να βρει τα καινούργια του παπούτσια...

Σηροτροφία και παραγωγοί μεταξόσπορου

Της Ελένης Μήτσιαλα - Ζεγκίνη

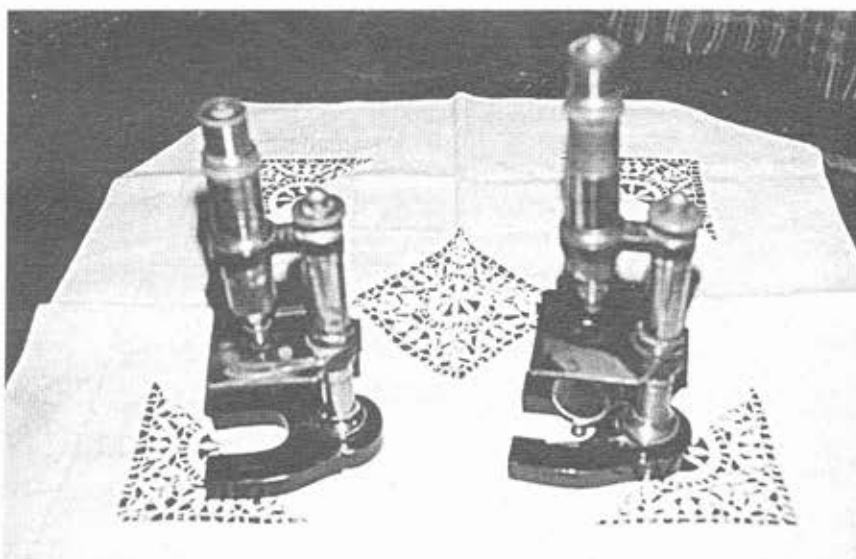
Η σηροτροφία από την εποχή που εισήχθη στην Ευρώπη από τη μακρινή Ανατολή, αποτέλεσε όλα τα μετέπειτα χρόνια κύρια ασχολία των κατοίκων σε πολλές περιοχές της Ελλάδας και της Μ. Ασίας. Η καλλιέργεια του μεταξιού συνεχίστηκε μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνα, οπότε εμφανίζονται τα συνθετικά υφάσματα που συναγωνίζονται και υποκαθιστούν τα μεταξωτά.

Από στατιστικά στοιχεία που έχουμε για το 1938 βλέπουμε ότι η σηροτροφία είναι ακόμα εξαπλωμένη σχεδόν σ' όλους του νομούς της Ελλάδας με συνολική παραγωγή 3.001.000 κιλών χλωρών κουκουλιών (λευκά και κίτρινα). Ο μεγαλύτερος όγκος της παραγωγής συγκεντρώνεται στη βόρεια Ελλάδα και ιδιαίτερα στους νομούς: Έβρου με 627.000 κιλά - ως γνωστό είναι η μοναδική περιοχή που εξακολουθεί και σήμερα να ασχολείται με το αντικείμενο-, Πέλλης με 422.740 κιλά, Λαρίσης με 402.000 κιλά, Κιλκίς με 302.000 κιλά, Χαλκιδικής με 266.000 κιλά, Θεσ/νίκης, όπου υπάγονταν και το μεγαλύτερο μέρος του Ν. Ημαθίας, με 262.000 κιλά κ.ά. Στη Νάουσα όπως μας πληροφορεί ο Ε. Στουγιαννάκης η σηροτροφία ήκμαζε πριν από την καταστροφή της πόλης και συνέχισε και μετά να είναι μια από τις σπουδαιότερες ενασχολήσεις των κατοίκων. Στα περισσότερα νοικοκυριά γινόταν εκτροφή μεταξοσκωλήκων για οικιακή χρήση αλλά και για πώληση. Το 1910 αναφέρονται 7 έμποροι κουκουλιών και 2

παραγωγοί μεταξόσπορου. Στο τεύχος Νο 6 (1979) του περιοδικού μας ασχοληθήκαμε με την καλλιέργεια του μεταξιού στη Νάουσα, ενώ σήμερα θα αναφερθούμε στους παραγωγούς του μεταξόσπορου.

Σε παλαιότερα χρόνια η σποροποιία περιοριζόταν στην συλλογή των αυγών και τη διατήρηση αυτών μέχρι την επόμενη άνοιξη από τον ίδιο τον εκτροφέα, με αμφίβολα πάντα αποτελέσματα. Αυτή είναι η πρώτη περίοδος. Ακολουθεί η δεύτερη περίοδος που η σποροποιία αποτελεί αυτοτελή κλάδο ειδικών επαγγελματιών, των σποροποιών, επιστημόνων κατ' ανάγκη ένεκα της εφαρμογής της γενετικής.

Στην πρώτη δεκαετία του αιώνα, παραγωγοί κουκουλόσπορου αναφέρονται στη Νάουσα οι αδελφοί Γρηγορίου Τσιώμη, Δημήτριος και Ευριπίδης, για τους οποίους δεν ξέρουμε αν είχαν

Τα μικροσκόπια με τα οποία ελέγχονταν οι πεταλούδες του μεταξιού

ειδικές γνώσεις ή βασιζόνταν στην εμπειρία τους. Γνωρίζουμε όμως ότι η δραστηριότητά τους δεν περιοριζόνταν μόνο στη Νάουσα. Συγκεκριμένα σηροτρόφοι από τη Σύρπα (η Σύρπα είναι σήμερα η ενορία Αγίου Αθανασίου Νιγρίτας, ενώ μέχρι το τέλος της Τουρκοκρατίας αποτελούσε ξεχωριστή κοινότητα) αγόραζαν μεταξόσπορο από τους αδελφούς Τσιώμη. Την πληροφορία αυτή μας την δίνει το “χρεωστικό” που δημοσιεύουμε στη συνέχεια.

Όπως διαβάζουμε ο Γεώργιος Σαμαράς, κάτοικος Σύρπας, υπογράφει ένα “χρεωστικόν” - γραμμάτιο με τη σημερινή έννοια - χαρτοσημασμένο με χαρτόσημο του τουρκικού Δημοσίου, για 150 χρυσά γρόσια. Το “χρεωστικόν” αυτό έχει τυπωθεί ειδικά για την πώληση μεταξόσπο-

ρου γιατί αναφέρει έντυπα, ότι η πληρωμή θα γίνει για “αξίαν μεταξόσπορου της τελείας αρεσκείας και εκλογής μου”. Το έντυπο έχει αύξοντα αριθμόν 62, υπογράφεται στις 3 Δεκεμβρίου του 1908 και ως ημερομηνία πληρωμής ορίζεται η 1 Ιουλίου του 1909 οπότε ο παραγωγός θα έχει τις εισπράξεις του από την πώληση του μεταξιού. Αν δε ο αγοραστής δεν πληρώσει εντός της προθεσμίας το οφειλόμενο ποσό, όφειλε να καταβάλει και τον νόμιμο τόκο υπερημερίας.

Πότε ακριβώς άρχισε η συναλλαγή με τη Σύρπα δε γνωρίζουμε, είναι όμως σίγουρο ότι συνεχίστηκε και τα επόμενα χρόνια και με άλλους παραγωγούς.

Δύο χρόνια αργότερα τον Ιούνιο του 1910

Αριθμ. 62

ΧΡΕΩΣΤΙΚΟΝ ΔΙΑ ΓΡΟΣΙΑ χρυσά 150

Τῇ 1^ῃ Ἰουλίου τοῦ ἔτους 1908 ὁ ὑποφαινόμενος

Γεώργιος Ἰωάν. Σαμαράς

κάτοικος Σύρπας υπόσχομαι πληρῶσαι τῇ διαταγῇ τῶν ἐν Νάουσῃ
κ.κ.δ. Ἀδελφῶν Γρ. Τσιώμη ἐνταῦθα ἢ ἐν Θεσσαλονίκῃ τὰ ἀνωτέρω γρόσια

ἑκατὸν πενήτην

ἀξίαν μεταξόσπορου τῆς τελείας ἀρεσκείας καὶ ἐκλογῆς μου. Παρελθούσης δὲ
τῆς προθεσμίας θέλω πληρῶσαι καὶ τὸν ὑπερῆμερίας νόμιμον τόκον αὐτῶν.

Ἐν Σύρπῃ τῇ 3^ῃ Δεκεμβρίου 1908 αὐτῷ.

Γεώργιος Σαμαράς

Χρεωστικό για τον μεταξόσπορο από την Σύρπα Νιγρίτας

διαβάζουμε στην εφημερίδα “ΝΕΑ ΑΛΗΘΕΙΑ” της Θεσσαλονίκης δυο ευχαριστήριες και συγχαρητήριες επιστολές προς τους αδελφούς Τσιώμη για το μεταξόσπορο.

Η πρώτη δημοσιεύθηκε στο φύλο 310/11-12 Ιουνίου 1910 και είναι συγχαρητήριοις επιστολή των αδελφών Χρ. Ζβε κατοίκων Σύρπας προς τον Ευριπίδη Τσιώμη εις Νάουσα για τη φετινή επιτυχία των μεταξόσπορου.

Η δεύτερη δημοσιεύθηκε λίγο αργότερα, στις 26 Ιουνίου 1910 στο φύλλο 324/25 της ίδιας εφημερίδας και έχει ως εξής:

“Ανοιχτή επιστολή εν Νιγρίτα τη 15 Ιουνίου 1910

Φίλε κ. Ευριπίδη Γρ. Τσιώμη εις Νάουσαν.

Εκφράζω απείρους ευχαριστίας δια τον μεταξόσπορον, τον οποίον μοι έστειλεις και όστις επεδείχθη πολύ υπέρτερος των υποσχέσεών σας.

Από οκταετίας διατρέφων μεταξοσκώληκας ουδέποτε ηδυνήθην, και με όσους μεταξοσπό-

ρους και αν επρομηθεύθην να άρω τοιάυτην λαμπράν επιτυχίαν οίαν με τον υμέτερον μεθ’ όλας τας ελλείψεις, τα οποίας έχω ως προς την εκτροφήν αυτών.

Θεόδωρος Γ. Κοκκίνη”.

Οι ημερομηνίες δημοσίευσης συμπίπτουν με το τέλος της συγκομιδής των κουκουλιών, ο δε ενθουσιασμός των σηροτρόφων δεν αφήνει καμία αμφιβολία για την εξαιρετική ποιότητα του σπόρου των Ναουσαίων παραγωγών.

Ο επόμενος σταθμός στην σποροποιία έρχεται με την άφιξη των προσφύγων, μερικοί με τους οποίους έχουν ειδίκευση στον τομέα αυτό και έχουν φοιτήσει στην γνωστή Σχολή της Προύσας. Στη Νάουσα εγκαθίστανται οι οικογένειες σποροποιών, Δαδακαρίδη, Κοντόπουλου και Κουγιουμτζή. Με τους τελευταίους θα ασχοληθούμε εκτενέστερα στο σημερινό άρθρο.

Οι οικογένειες Δημοσθένη και Γραμμένου Κουγιουμτζή κατάγονταν από την Περίσταση - Σάργκιος (παραθαλάσσια πόλη της Ανατολικής Θρά-

Η Στέλλα Κουγιουμτζή με τους γονείς της, στον πάγκο μικροσκοπικής

της στον Ελλήσποντο, περιοχής γνωστής ως Γανόχωρα). Στην Περίσταση ασχολούνταν με την παραγωγή μεταξόσπορου, τον οποίο και έστελναν σε διάφορα μέρη του Οθωμανικού κράτους μέχρι και την Περσία. Προμήθευαν σπόρο και στη Νάουσα όπου είχαν αντιπρόσωπο για τις εμπορικές και οικονομικές συναλλαγές του Κων. Χ?Μαλούση. Η άδεια για την παραγωγή μεταξόσπορου ήταν στο όνομα του Δημοσθένη Κουγιουμτζή, ο οποίος είχε φοιτήσει στη Σχολή της Προύσας. Στις παραμονές του Α' Παγκοσμίου Πολέμου η ανώμαλη πολιτική κατάσταση τους ώθησε να πάρουν την απόφαση να φύγουν για τη Ρωσία όπου είχαν συγγενείς. Τα γεγονότα όμως που επακολούθησαν, όπως η κήρυξη του πολέμου και η επανάσταση στη Ρωσία τους εγκλώβισαν στην Τουρκία από όπου αναγκάστηκαν να φύγουν το 1922 μαζί με όλους τους Έλληνες μετά τη Μικρασιατική καταστροφή.

Πρώτα εγκαταστάθηκαν στον Πειραιά για τρία χρόνια και στη συνέχεια ανέβηκαν στη Νάουσα, το 1925, όπου όπως προαναφέραμε γνώριζαν τον προύχοντα Κ. Χ?Μαλούση. Στην αρχή έμεναν στο σπίτι του Γιαμαλή και οργάνωσαν το εργαστήριο σποροποιίας στο τζαμί το οποίο είχαν εγκαταλείψει φεύγοντας οι Τούρκοι. Στη συνέχεια μετέφεραν τη δραστηριότητά τους στο σπίτι του Τουρπάλη, όπου και έμεναν στον κάτω όροφο.

Στη δεκαετία του 30 τα δυο αδέρφια χώρισαν την εργασία τους και για να αποκτήσει και ο Γραμμένος επίσημη άδεια εξασκήσεως επαγγέλματος, έστειλε τη μοναχοκόρη του Στέλλα, που είχε φοιτήσει στο Λάλπειο Γυμνάσιο, στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης, όπου στη Γεωπονική Σχολή υπήρχε ειδικός κλάδος εκπαίδευσης για την παραγωγή μεταξόσπορου. Μόνο όσοι είχαν πτυχίο της Σχολής είχαν το δικαίωμα να παράγουν σπόρο, μάλιστα όλη η διαδικασία ελέγχονταν αυστηρά και από το Υπουργείο Γεωργίας. Συγκεκριμένα τη δεκαετία του '30 ελεγκτές ήταν οι Καραγιάννης και Χ?Γιάννης, οι οποίοι έρχονταν από την Αθήνα και έμεναν αρκετές μέρες στη Νάουσα, όπου συνδύαζαν το "τερπνόν μετά του ωφελίμου"

μα και οι Ναουσαίοι του φίλευαν και τους περιποιούνταν δεόντως.

Η δραστηριότητα αυτή συνεχίστηκε μέχρι τον πόλεμο του 40, οπότε η γενική αναταραχή αλλά και η εμφάνιση των συνθετικών ινών, σαν υποκατάστατο του μεταξιού, διέκοψε τη σηροτροφία.

Η διαδικασία παραγωγής του μεταξόσπορου περνούσε από πολλά στάδια. Οι σποροποιοί εξέτρεφαν με ιδιαίτερη προσοχή μεταξοσκώληκες. Για να συμπληρώσουν όμως την ποσότητα που χρειαζόταν, αγόραζαν και από σηροτρόφους κουκούλια πολύ καλής ποιότητας, με αυξημένη μάλιστα τιμή, τη δεκαετία του 20 έδιναν 3 και 4 δραχ. επιπλέον την οκά.

Όταν τα κουκούλια ωριμάζαν, ενώ στα κανονι-

Ο Γραμμένος Κουγιουμτζής με τη σύζυγό του Κατίνα.

κά μεταξουργεία βράζονταν ή ψήνονταν για να θανατωθεί η πεταλούδα ώστε να μη τρουπήσει το βομβύκιο, σε αυτή την περίπτωση αρμαθιάζονταν προσεκτικά για να μη τραυματισθεί η χρυσалиδα και περίμεναν την έξοδό της από το κουκούλι. Οι εργάτριες τοποθετούσαν τις ψυχές, που είναι πολύ δυσκίνητες, ανά ζευγάρια - η θηλυκή πεταλούδα ξεχωρίζει από την αρσενική γιατί είναι πιο εύσωμη - σ' ένα πάνινο τελάρο που ζευγάρωναν. Σ' αυτό το στάδιο μπορούν να ζήσουν χωρίς τροφή από 5 έως 12 μέρες ανάλογα με τη θερμοκρασία του περιβάλλοντος. Μετά τη σύζευξη η θηλυκή γεννάει 400-600 αυγά η κάθε μια που ζυγίζουν περίπου ένα γραμμάριο. Η ωοτοκία κρατάει 24 ώρες.

Από το στάδιο αυτό αρχίζει η διαδικασία διαλογής του σπόρου ώστε να εξασφαλισθεί η παραγωγή της επόμενης χρονιάς από την πιπερίτιδα. Η τελευταία είναι μια ασθένεια των κουκουλιών που κατέστρεφε κάποιες χρονιές την παραγωγή του μεταξιού. Η νομοθεσία μάλιστα για τον έλεγχο του κουκουλόσπορου ήταν πολύ αυστηρή, όπως πιο πάνω αναφέραμε, και έπρεπε να κρατείται ημερολόγιο ελέγχου.

Τα αυγά κάθε πεταλούδας τοποθετούνταν σε πάνινο σακουλάκι μαζί με το κεφάλι της αντίστοιχης ψυχής το οποίο απέκοπταν από το υπόλοιπο σώμα. Κάθε σακουλάκι αριθμείται και αναγράφεται επάνω η ημερομηνία γέννησης και θανάτου κάθε χρυσалиδας. Η διάρκεια πεταλούδματος - σύζευξης - ωοτοκίας είναι περίπου 2-3 εβδομάδες. Οι εργάτριες που δουλεύουν στο εργαστήριο, στο συγκεκριμένο του Κουγιουμτζή ήταν περίπου 20, κοπάνιζαν το κεφάλι της πεταλούδας μέσα σε μικρά γουδιά. Μερικές ηλικιωμένες Ναουσαίες, όπως η κ. Ελένη Γούναρη θυμούνται που δούλευαν στον Κουγιουμτζή και κοπάνιζαν τα γουδάκια. Ο πολτός που δημιουργούνταν τοποθετούνταν σ' ένα τζαμάκι μικροσκοπίου - τη λάμα - και σκεπάζονταν μ' ένα δεύτερο μικρότερο - τη λαμέλα -. Ακολουθούσε η εξέταση του υλικού στο μικροσκόπιο. Εκτός από τη Στέλλα Κουγιουμτζή που είχε δικαίωμα μικροσκοπικής έφερναν την περίοδο της παραγωγής και άλλες τέσσερις "μικροσκοπέσες" από τη Θεσσαλονίκη. Η ίδια και μετά το γάμο

της το 1936, που την ανάγκασε να φύγει από τη Νάουσα, ερχόταν τα καλοκαίρια για το σκοπό αυτό. Αν στην εξέταση φαινόταν ότι τα έντομα ήταν προσβεβλημένο από πιπερίτιδα τα αντίστοιχα αυγά καταστρέφονταν, αντίθετα φυλάσσονταν για αναπαραγωγή τα αυγά των υγιών εντόμων. Η περίοδος αυτής της εργασίας κρατούσε περίπου ενάμιση μήνα το καλοκαίρι.

Ο επιλεγμένος σπόρος τοποθετούνταν μέσα σε κουτιά από χαρτόνι με τη φίρμα του παραγωγού, διαστάσεων περίπου 15X12X2 εκ. Κάθε κουτί έπρεπε να περιέχει 25 γραμ. αυγών, που ζυγίζονταν σε ζυγαριά ακριβείας και παρήγαγε με καλές συνθήκες 75 χιλ/μα κουκούλια.

Τα αυγά φυλάσσονταν μέχρι την επόμενη χρονιά οπότε τα αγόραζαν οι παραγωγοί για να αρχίσει πάλι ο κύκλος του μεταξιού. Η Στέλλα Κουγιουμτζή πήγαινε η ίδια στα σπίτια των Ναουσαίων και πουλούσε το σπόρο, παράλληλα όμως έστελναν μεταξόσπορο και σε άλλες πόλεις της Ελλάδας.

Η αγορά του μεταξόσπορου γινόταν με ανταλλαγή, δηλαδή κατά τη συγκομιδή των κουκουλιών ο σηροτρόφος έδινε στον σποροποιοό ως αμοιβή για δικαίωμα σπόρου το 1/10 της παραγωγής, το λεγόμενο "Πορτούτο". Σε ένα έντυπο μάλιστα του 1925 των τριών σποροπαραγωγών της Νάουσας Κουγιουμτζή, Δαδακαρίδη και Χατζιάν διαβάζουμε ότι κάνουν προσφορά στους Ναουσαίους το "Πορτούτο" κρατώντας ως αμοιβή μια οκά στις 15. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι σποροποιοί συγκέντρωναν μεγάλες ποσότητες βομβυκίων τα οποία στη συνέχεια πωλούσαν στους εμπόρους. Μεγάλες ποσότητες μεταξιού διέθεταν και στο εργοστάσιο της Γουμένισσας "Χρυσалиδα" που έκανε μεταξωτές κλωστές.

** Από τη θέση αυτή εκφράζω τις θερμές μου ευχαριστίες στις κυρίες Στέλλα Κουγιουμτζή - Αποσιάδου και την κόρη της Μαριάννα Αποσιάδου για τις πληροφορίες που μου έδωσαν καθώς επίσης και στον κ. Γιάννη Μπάκα για το υλικό που έχει σχέση με τη Σύρπα Νιγρίτας.*

"ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ"

Του Κώστα Ατακίδη
σπηλαιολόγου ερευνητή

Μέσα από το πρόγραμμα των προκαταρκτικών σπηλαιοεξερευνητήσεων του πρώτου στην Ελλάδα Σπηλαιολογικού Μουσείου στα λουτρά Αριδαίας του Ν. Πέλλας που γνωστοποιήθηκε και στην Εφορεία Σπηλαιολογίας του ΥΠ.ΠΟ για το έτος 1991, οργανώθηκε μικρή ομάδα από τους σπηλαιολόγους του Μουσείου με σκοπό μια πρώτη σπηλαιοέρευνα.

Το σπήλαιο υποδείχθηκε από τον Γ. Ράγκα και ήταν γνωστό στους κατοίκους της Νάουσας επειδή βρίσκεται σχεδόν μέσα στην πόλη στην θέση "Σφαγεία". Το σπήλαιο και η γύρω περιοχή είναι πλούσιες σε ιστορικές και λαογραφικές παραδόσεις. Η είσοδος του σπηλαίου έχει ύψος περίπου 2 μέτρα με πλάτος 0,90 μ. Ακολουθεί μικρός διάδρομος που διακόπτεται από ογκόλιθο που έχει πέσει από την οροφή και στην συνέχεια δεξιά διανοίγεται αίθουσα μεγάλων διαστάσεων καταστούλιση από ογκώδη σταλακτιτικό διάκοσμο που εντυπωσιάζει. Ο διάδρομος αυτός είναι κατηφορικός και προς το τέλος βρίσκεται 1,70 μ. χαμηλότερα από το επίπεδο της εισόδου. Στην επιφάνειά του υπάρχουν πολλά φερτά υλικά και είναι απαράδεκτη η χρήση του, ως χώρου απορριμμάτων που δίνουν ελεεινή εντύπωση για ένα σημείο μέσα στην Νάουσα. Ο καθαρισμός του θα ευπρέπιζε το χώρο αλλά θα τιμούσε το Δήμο Νάουσας η πράξη αυτή, γιατί η σημερινή κατάσταση του σπηλαίου δεν περιγράφεται.

Το σπήλαιο διανοίχτηκε από δύο μεριές α) από την σημερινή του είσοδο, από διάβρωση και στη συνέχεια από την πίεση των νερών που συσσωρευόντουσαν στο πρώτο κοίλωμα με αποτέλεσμα να εκβαθύνεται συνεχώς. β) από την οροφή του με διάβρωση που είχε σαν αποτέλεσμα την κατακρήμνιση τμημάτων της οροφής του.

Η είσοδος του σπηλαίου Νάουσας (1991)

Τα νερά διέφυγαν από τον τελευταίο προς τα δεξιά θάλαμο σε χαμηλότερα επίπεδα. Μετά την κένωση του από τα νερά, άρχισε ο σταλακτιτικός στολισμός του από την σταγονορροή. Από την πρώτη ματιά καταλαβαίνει κανείς ότι πρόκειται για μια ωραία σπηλιά με πλούσιο σταλακτιτικό και τραβερτινικό υλικό, χωρίς όμως να είναι ιδιαίτερα μεγάλη με την σημερινή της μορφή. Το σε ευθεία γραμμή μήκος της είναι περίπου 30 μέτρα το δε ύψος των οροφών της σε πολλά

Εισεστικός διάκοσμος σπηλαίου της Νάουσας

σημεία ξεπερνάει τα 3 μέτρα. Το βαθύτερο σημείο είναι 3 μέτρα από το επίπεδο της εισόδου.

Το Σπήλαιο της Νάουσας παρ' όλο το μικρό του σήμερα μέγεθος θεωρείται σαν σπήλαιο με τοπικό τουριστικό ενδιαφέρον. Είναι δε άξιο τουριστικής αξιοποίησεως και εκμεταλλεύσεως για τους παρακάτω λόγους.

1) Δεν υπάρχουν δαπάνες για οδό προσπελάσεως προς αυτό επειδή η είσοδός του βρίσκεται στο πεζοδρόμιο του ασφαλτοστρωμένου δρόμου των Σφαγείων της Νάουσας.

2) Για το πλούσιο και θεαματικό διάκοσμό του.

3) Οι δαπάνες της εσωτερικής διευθέτησης και του ηλεκτροφωτισμού του δεν απαιτεί μεγάλα ποσά επειδή το μέγεθός του είναι περιορισμένο και η παροχή του ρεύματος είναι σε μικρή απόσταση. Με την κατάλληλη τουριστική διευθέτηση και ιδιαίτερα με την εκβάθυνση του δαπέδου του θα προβληθούν οι πλούσιες σε σπάνιο διάκοσμο οροφές όλων των τμημάτων του σπηλαίου και ακόμη μπορούν να αποκαλυφθούν και νέα τμή-

Σταλακτιτικός διάκοσμος του σπηλαίου της Νάουσας

ματα και όλες οι καταστόλιστες εσοχές του. Είναι ευνόητο ότι θα συμβάλλει και αυτό στα ιστορικά και τουριστικά θέματα που παρουσιάζει η Νάουσα και ίσως αργότερα επιδείξει και μια σπηλαιολογική εικόνα επειδή υπάρχουν και τα σπήλαια 40 Κάμαρες στην θέση "κούκος" και το σπήλαιο των Λιμνών που έχουν ερευνηθεί.

Σπήλαιο της Νάουσας (Σφαγεία)

ΝΑΟΥΣΑ

Επιμέλεια Ευγενίας Ζάλιου

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΤΟΥ JOHN ANTON

Στο Διεθνές Συνέδριο "Ο Αριστοτέλης σήμερα" που έγινε στην πόλη μας από 20-25 Σεπτεμβρίου του 2001 συμμετείχαν κορυφαίοι μελετητές της Αριστοτελικής σκέψης απ' όλο τον κόσμο και παρουσίασαν τις τελευταίες έρευνες τους.

Ο John Anton, καθηγητής φιλοσοφίας & διευθυντής του κέντρου Ελληνικών σπουδών στο University of South Florida, που θεωρείται και ένας από τους κορυφαίους φιλοσόφους της εποχής μας, ήταν ένας από τους πλέον διακεκριμένους εκλεκτούς ομιλητές.

Γεννήθηκε στο Canton Ohio των ΗΠΑ από Έλληνες γονείς. Ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος και η κατοχή τον βρήκαν στην Ελλάδα και δίχως ιδιαίτερη σκέψη ανέβηκε και πολέμησε τον κατακτητή στο βουνό.

Ως καθηγητής της Φιλοσοφίας έχει διδάξει στα αξιολογότερα Πανεπιστήμια της Αμερικής, έχει λάβει μέρος σε πολλά διεθνή συνέδρια φιλοσοφίας, είναι ιδρυτικό μέλος της Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών, της Εταιρείας της Ιστορίας της Φιλοσοφίας, της Εταιρείας Μελετών της Αμερικανικής Φιλοσοφίας και της Διεθνούς Εταιρείας Νεοπλατωνικών Σπουδών. Το 1985 το Πανεπιστήμιο της Νέας Φλόριντας τον ονόμασε distinguished professor.

Έχει συγγράψει και εκδώσει περισσότερους από είκοσι τόμους και έχει δημοσιεύσει πολλά άρθρα, δοκίμια και βιβλιοκρισίες.

Ο κ. John Anton είναι αντεπιστέλλον μέλος της Ακαδημίας Αθηνών (1985), επίτιμο μέλος της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών (1963), επίτιμος Διδάκτωρ της Φιλοσοφικής σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών (1992) κλπ.

Πέρα όμως από όλους αυτούς τους τιμητικούς τίτλους και διακρίσεις, ο καθηγητής Anton, είναι ένας μοναδικός άνθρωπος, που με την ζεστασιά και το χαμόγελό του κέρδισε τις καρδιές όλων μας

Ο John Anton στο συνέδριο για τον Αριστοτέλη

από την πρώτη στιγμή. Απλώς μέσα στο μεγαλείο της σκέψης του, ανθρώπινος και πολύ φιλικός, έκανε όλους εμάς που είχαμε την χαρά και την τιμή να τον γνωρίσουμε από κοντά, να νοιώσουμε ότι είναι "δικός" μας άνθρωπος. Και ο ίδιος όμως έφυγε από την πόλη μας με την καλύτερες εντυπώσεις, που τις αποτύπωσε σε ένα καταπληκτικό ποίημα του, που παρατίθεται στη συνέχεια.

Ο ίδιος σημειώνει για το ποίημα αυτό:

"Προσπάθησα να πιάσω τον ιστορικό αλλά και τον ηθικό παλμό της πόλης σας, χωρίς να αδικήσω την αρχική λυρική σύλληψη της ιδέας. Τελικά το ποίημα μεγάλωσε περισσότερο απ' ό,τι είχα αρχικά προβλέψει. Φταίει ο οίστρος, αλλά εγώ το αποδίδω στην ιδιαίτερη αγάπη και τον θαυμασμό μου για την πόλη σας, ή αν μου επιτρέπεται να ειπώ για την πόλη μας... Παραδέχομαι ότι όταν δούλευα το ρυθμό κάθε στίχου, ταυτόχρονα έβλεπα στο βάθος της φαντασίας μου τους χορευτές και τις χορεύτριες της Νάουσας να με συνεπαίρνουν μαζί τους στους ρυθμούς της Μακεδονίας και τα χρώματα της κάθε στολής των γυναικών..."

Νάουσα

Του John Anton

Ξένε, σαν τύχει και βρεθείς
στα σύδεντρα του Βέρμιου
μόνος ή και με συντροφιά
τον πειρασμό ν' αγγίζεις με του λόγου τα ακροδάχτυλα
το φως της λαμπερής ημέρας
ή τα καθάρια της Αράπιτσας νερά
μην τον αφήσεις την καρδιά σου να γητέψει.

Ξένε, το φως εδώ μαγεύει σαν πέταγμα σαΐτας θεϊκής
και τα καθάρια τα νερά ποτίζουν μόνο στοχασμούς και δέντρα
που αντέχουν στον σκληρό βασανισμό
και δεν σιωπούν σε τις φοβέρες του θανάτου.

Φως και νερά στη Νάουσα χορεύουν κι ανταμώνουν
στις γλάστρες και στους κήπους
με τα γαρούφαλα, τις ανεμώνες και τους κρίνους
στων γυναικών τα στήθια
για παιδεμό και σάλεμα του νου, μάγια της αυγής,
για γυρισμούς στη Νάουσα που κάποτ' ερωτεύτηκες
στα εφηβικά σου μεσονύχτια
και τώρα μόνο αξιώθηκε να ιδείς.

Ξένε, δεν ήρθες να γευτείς το φως
μήτε στη χούφτα σου να κλείσεις τ' άχραντα νερά στο Βάραθρο.
Δεν είν' της μοίρας σου
μήτε το φως της Νάουσας χλαμύδα να ντυθείς

μήτε στις ξαναμιμένες φλέβες σου να κλείσεις τη δροσιά της
 κι ύστερα να παινευτείς
 πως τάχα βρέθηκες κι εσύ στους δρόμους της
 σαν από τους Θεούς σταλμένος
 τα κάλλη της να υμνήσεις
 διαλεγμένος τάχα
 του χορούς και τα τραγούδια της να διαλαλήσεις.

Νάουσα με λένε, ξένη,
 μάνα του φωτός και του νερού του Βέρμιον του ξακουστού
 που μήτε μύθος άγραφος μητ' αλήθεια ανθρώπινη
 τη γέννησή μου σμίλεψε στο μάομαρο του χρόνου.
 Με ξέρονν μόνο τα στοιχειά του δάσους και της ποταμιάς.
 Οι σπίνοι και τα αηδόνια εδώ χορεύουν στην παλάμη μου
 με της ανγής τη δόξα και τα δάκρυα του μεσονυχτίου
 να μη χαθεί της ανθρωπιάς ο δρόμος.

Κάποτ' εδώ στον Βέρμιον το χλοερό ζωνάρι
 σεργιάνισε τον Κάδμου η θυγατέρα η Σεμέλη
 ξένη κι εκείνη όπως κι εσύ, ώρα καλή,
 κι ήταν το μέτωπό της στολισμένο με τη χαρά της αύρας
 που φέρνει τα μαντάτα των ερώτων στο φτερό της.
 Κάποτ' εδώ η Σεμέλη ονειρεύτηκε πώς να δεχτεί το χάδι του Θεού.
 Σαν γύρισε στον τόπο της στη Θήβα
 ήρθε μιαν άνοιξη που πλανεμένη στους λειμώνες
 το σπόρο edέχτη του μεγάλου Δία στους λαγώνες της.
 Μα ήταν εδώ στης δικής μου γης τους λαγώνες που είδε σε όνειρο
 πόσο γλυκιά είναι η πίκρα του καρπού της γέννας.
 Θεόσταλτος ο Διόνυσος δεν ξέχασε ποτέ τη μάνα του
 γι' αυτό χαρίζει στους ανθρώπους το ανάβρασμα της άγιας μέθης.

Από τη ρώγα των σταφυλιών μου ξεπηδάει ο μούστος
 και ζάλη γίνεται κι ήχος μυστικός
 κάποιου απόγονου του Πάνα που τρύπωσε κρυφά
 στις σπηλιές του Βερμίου για να μη χαθούν
 οι πανάρχαιες μελωδίες του Μαινάλου.
 Αυτές ακούς ευλαβικά σαν κάποιος νοικοκύρης
 γεμίσει το ποτήρι σου με του Θεού το θαύμα
 και αγάλι - αγάλι το κρασί μου γίνεται ανάερε
 πετροπέρδικα και τραγουδάει στις φλέβες σου.
 Αν έμαθες να σέβεσαι τους ήχους θ' ακούσεις το τραγούδι
 το πώς εβγήκαν μεσ' απ' τις σπηλιές
 του Βέρμιον της και απ' της Μακεδονίας τα σπλάχνα
 οι χτίστες κι οι μαστόροι, να διπλοθεμελιώσουνε
 την πόλη αυτή που σε ξελόγιασεν απόψε.

Σαν από κάποια απόμακρα του τραπεζιού τραγούδια
θα μάθεις κι άλλα θαμαστά..
Ήτανε λέει στα χρόνια τα παλιά που βασιλιάδες ξεκουστεί
διαφέντευαν τον τόπο τούτο
κι εδώ δίπλα στα πόδια μου
στη Μίεζα την πανέμορφη την διαλεχτή
που την φορούσανε κορώνα οι μούσες της γραφής
ήρθε μια μέρα κρατώντας της σοφίας το σεπτό δανλό
ο μέγας δάσκαλος να δώσει τάξη και ρυθμό
δώρα στον άγονο το μαθητή που διάλεξε η μοίρα
να γίνει ο ρυθμιστής του μέλλοντος.

Ξένε, πριν φύγεις πήγαινε στον δειλινού την ώρα
που χρώματα, ίσκιοι και νερά στα Ισβόρια
δεν λεν να σταματήσουνε το πλέξιμο
της αρετής και της ατόφιας ομορφιάς
στα στόματα που ψέλλιζαν τον δάσκαλον τα λόγια.
Εκεί που τα νερά του Βέρμιου φιλούν τις ψυχές των απόντων
πλάι στη Μίεζα γεννήθηκα.

Νάουσα με κάλεσαν οι άγγελοι των λουλουδιών.

Στάσου στην άκρη της σιωπής αμίλητος
ο χείμαρρος να μη σε συνεπάρει των λυγμών
της διπλοχαροκαμμένης μάνας.
Νάουσα με κάλεσαν κι οι δαίμονοι του φόνου.

Γενίτσαροι δεν φύτεψαν στη γή μου.
Σαν σίγασεν ο λαίλαπας άφησα την οργή μου
της φουστανέλας να πάρει την ασπράδα
και ως χορευτές της Μπούλας τα παιδιά μου
εσκάρωσαν το θλιβερό παιχνίδι
με της στάχτη της σφαγής στο πρόσωπο
με την καπνιά του ντουφεκιού στα μάτια
και στήσαν από τότε του θανάτου το χορό
στον γέλιον την καρδιά
τον ίδιο το χορό που οι Ναουσαίες γυναίκες μου
στήσανε στην Αράπιτσα
να γίνουν τα νερά μνημούρια.
Στην Ντούρλια στην βουνοκορφή πάλεψε τ' όνειρο
της λευτεριάς με δράκοντες και με θεριά
χρόνια και χρόνια.
Στην καρδιά μου είχε φυτρώσει τότε πλάτανος τρανός
μα ήταν γραφτό να ποτιστούν οι ρίζες του
με τ' αλικο αίμα των παλικάριών μου
κι ανάτριχα τα φύλλα του να ιδούν κουφάρι ακέφαλο

να περπατά...ι περήφανο για να καλωσορίσει
καταμεσήμερα το Χάρο.

Αργησε η λευτεριά να σταματήσει στο κατώφλι μου.

Οι φλόγες του πολέμου πάγωσαν στα χείλη ενός παιδιού.
Βουβάθηκαν τα μοιρολόγια στο στόμα της τελευταίας παπαρούνας.

Ξένε,

Πάνε οι καιροί που τα πουλιά μας χαιρετούσαν.
Πάνε οι καιροί που οι αετοί του Βέρμιου περίμεναν
να βγει ο αποσπερίτης απ' του ουρανού το κέλυφος
πριν πάνε στις κρυφοσπηλιές της ηδονής να ζευγαρώσουν.

Πάνε οι καιροί της λεβεντιάς.

Τα καρνοφύλλια χάσανε τα μάτια τους
μετρώντας τις χιονοστιβάδες και τις πέτρες
που οι μηχανές του πλούτου δασκαλεύουν τώρα
να γίνονται φτηνές χαλκογραφίες.

Πάνε κι νύχτες της ντροπής

και του κλεφτού φιλιού.

Ξένε, δεν είμαι η Νάουσα που θα χωρέσει
σου νου σου την αχλύ να σε γλιτώσει απ' τη φοβέρα
του τίποτα.

Αν ήρθες, ξένε, για να βρεις το κέντρο του ουρανού
στα σπλάχνα των σπιτιών μου
θα φύγεις ξένος πάλι κι αγιάτρευτος και ξένος θα πεθάνεις.
Μα αν ήρθες διψασμένος για τη γνώση του καλού
περπάτησε περίσκεπτος στους δρόμους μου
και ρώτησε να μάθεις πως θα βρεις
το μονοπάτι για τη Μίεζα
και μείνε εκεί για μια βραδιά ως να 'ταν τάχα είκοσι - τρεις αιώνες.
Δικός μας πια κι εσύ σα σχολιαρούδι
στον Δάσκαλου το πλάι
προσκυνητής σεμνός της αρετής
κι έφηβος γίνε σύντροφος του Αλέξανδρου.
Κοίταξε να μην ξεχαστείς στα στενορύμια της ψυχής
δικής σου και δικής μου
κάθε ψυχής
γιατί στο τέλος του βιβλίου τη ζωής
όλες θα γίνουν ένα...

Ξένε, γύρνα ξανά στον τόπο σου.

Κι αν σε ρωτήσουν κάποτε για μένα
πες τους πως έμαθες μονάχα αυτά τα λίγα λόγια.
"Νάουσα με κάλεσαν οι άγγελοι των λουλουδιών".

Τα αποκαλυπτήρια της προτομής του Στέλιου Σβαρνόπουλου

του Γιάννη Καρατσιώλη

Την Κυριακή 31 Μαρτίου 2002 έγιναν στο ισόγειο χώρο της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Βεροίας, τα αποκαλυπτήρια της προτομής του αξέχαστου Βεροιώτη λογοτέχνη και επί σειρά ετών συνεργάτη του Περιοδικού μας Στέλιου Σβαρνόπουλου.

Τα αποκαλυπτήρια έκαναν ο Νομάρχης Ημαθίας κ. Γιάννης Σπάρτης μαζί με τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Βεροίας και Ναούσης κ. Παντελεήμονα. Το έργο φιλοτέχνησε ο γνωστός Βεροιώτης ζωγράφος και γλύπτης κ. Βασίλης Σωζερίδης.

Για τη προσωπικότητας και το έργο του τιμηθέντος μίλησε με λίγα λόγια ο αντιπρόεδρος της Εφορίας της Δημόσιας Βιβλιοθήκης μεταξύ των οποίων και οι συνεργάτες μας κ. Αχιλλέας Γκούντας και Γεώργιος Χιονίδης.

Ο Στέλιος Σβαρνόπουλος γεννήθηκε στη Βέροια το 1926 και έκανε τις εγκύκλιες σπουδές του και έζησε όλα τα χρόνια της ζωής του. Λαογράφος της Βέροιας έγραψε πολλές ποιητικές συλλογές και πεζογραφήματα εμπνευσμένα από την ιδιαίτερη πατρίδα του και ήταν ο τακτικός χρονογράφος επί σειράν ετών της τοπικής εφημερίδας "Βέροια", ενώ υπήρξε για πολλά χρόνια συνεργάτης της "Νιάουστας". Πέθανε στις 27 Ιουλίου 1987 και το όνομά του δόθηκε σε δρόμο της γειτονιάς όπου μεγάλωσε στην περιοχή Αγίου Αντωνίου Βεροίας.

Αξιίζει να σημειώσουμε ότι το επίγραμμα στο βάθρο της προτομής του έγραψε ο επίσης συνεργάτης μας λογοτέχνης και ιστορικός κ. Θωμάς Γαβριηλίδης που διέτελεσε και μέλος του Δ.Σ.

της Βιβλιοθήκης, όπως και οι αείμνηστοι Φώτης Πέτσας και Γιάννης Μωραλίδης καθώς και ο κ. Παύλος Πυρινός που επίσης στην ίδια τελετή τιμήθηκαν και κατά καιρούς έχουν γράψει στο περιοδικό μας.

Το διεθνές συνέδριο για τον Δημ. Βικέλα

Παρουσίαση: Γιάννης Καρατσιώλης

Εγινε με μεγάλη επισημότητα και την συμμετοχή πολλών εκπροσώπων της πνευματικής και επιστημονικής κοινότητας στο Χώρο Τεχνών της Βέροιας στις 17-19 Μαΐου 2002 το Διεθνές Συνέδριο με θέμα "Η αναβίωση και η διαχρονική αξία των Ολυμπιακών Αγώνων, που ήταν αφιερωμένο στον πρώτο Πρόεδρο της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής και από πατρογενιά Βεροιώτη τον Δημήτριο Βικέλα.

Οι εισηγητές του συνεδρίου, όλοι καταξιωμένοι επιστήμονες του χώρου τους, έδωσαν το στίγμα και τα ιδεώδη που επικρατούσαν εκείνη την εποχή (τέλος του 19ου αιώνα) σχετικά με τους Ολυμπιακούς αγώνες και τη σύγκρισή τους με την σημερινή εποχή. Επίσης αναφέρθηκαν στη ζωή και το έργο του Δ. Βικέλα καθώς και στην ανάδειξη της προσωπικότητάς του μέσα από τη δράση του.

Οι εισηγητές και τα θέματα του συνεδρίου ήταν:

Πέτρος Λινάρδος, ιστορικός-δημοσιογράφος: "Η ευρωπαϊκή ακτινοβολία του Δημητρίου Βικέλα". Ελένη Μπελιά, ιστορικός Δ/ντρια Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας Νεώτερου Ελληνισμού Ακαδημίας Αθηνών: "Ο Βικέλας και η Παιδεία". Κων/νος Κασίνης, καθηγητής της Μεταβυζαντινής και Νεώτερης Ελληνικής Φιλολογίας Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών: "Η αυτογραφική λειτουργία της μυθοπλάσας του Βικέλα". David Young, καθηγητής κλασικών

σπουδών στο Πανεπιστήμιο Φλώριδας ΗΠΑ: "Βικέλας και Κουμπερτέν". Andreaw Morbach: "Βικέλας, πατριώτης, κοσμοπολίτης". Γ. Δολιανίτης, Πρόεδρος Ελληνικές Εταιρείας Ολυμπιακού Φιλοτελισμού: "Η συμβολή του Δ. Βικέλα στην αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων". Σωτήρης Γιάτσης, επίκουρος καθηγητής ΤΕΦΑΑ Α.Π.Θ. "Οι αθλητικές ρίζες του Δ. Βικέλα και οι απόψεις του για τα αθλητικά πράγματα της εποχής του". Κων/νος Μαναφής, Καθηγητής Βυζαντινής Φιλολογίας φιλοσοφικής σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών: "Ο Βικέλας και τα εθνικά προβλήματα της εποχής του". Γιώργος Χιονίδης, ιστορικός: "Η αρχοντική οικογένεια της Βέροιας των Μπικέλα-Βικέλα". Δημήτρης Γρυπάρης, αντιδήμαρχος δήμου Ειρηνούπολης, Σύρου: "Η γενέτειρα και τα νεανικά χρόνια του Δ. Βικέλα". Γιαννης Σεραπετζιδάκης: πρόεδρος επιτροπής εποπτείας Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης Ηρακλείου: "Δημ. Βικέλας και Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη. Μία σχέση με οικουμενικότητα"

Η Μούσα της Ελένης Ανδρονικίδου

Αξία εκπροσώπησε η Ελένη Ανδρονικίδου στο Μπάρι της Ιταλίας τους Έλληνες καλλιτέχνες στην έκθεση ζωγραφικής της τον απριλίο του 2002. Οι κριτικές ήταν διθυραμβικές. Παραθέτουμε αυτή του Mario Di Francesco Καλλιτέχνη μινιμαλίστα πραγματιστή Κριτικού Τέχνης.

"Η πιθανή ποίηση.

Τοίχοι, κονίαμα, ασβέστης.

Από το λευκό και πάνω στο λευκό, λεπτά χρώματα διαφαίνονται σ' ελαφριές, αέρινες και κρυφές μορφές.

Αίσθημα και συναισθήμα.

Μαγεία που περιβάλλει το μπουμπούκι στην αύρα της Άνοιξης για το πρώτο πέταγμα της πεταλούδας.

Ο Αλεξανδρινός μύθος, φιγούρα σύμβολο που απευθύνεται στους δικούς του ανθρώπους και τους παρακινεί προς τη νίκη, ορίζει την ενότητα της ζωγραφικής διαλέκτου.

Και ξανάρχεται στο μυαλό μου το δέσιμο του Κάστορα και του Πολυδεύκη στα κομμάτια που έχουν απομείνει από τις νωπογραφίες της Πομπηίας.

Ο ηθοποιός παίζει ένα ρόλο για να φέρει στην επιφάνεια την αλήθεια.

Η Τέχνη ενώνει το αποτύπωμα με τη σκέψη.

Ο καλλιτέχνης ξαναβρίσκει τα αποτυπώματα του παρελθόντος και στη δράση του χρόνου αντιπαραθέτει μια δημιουργική και σωτήρια αντίδραση του παρόντος.

Βουβές εικόνες, που από τη σιωπή αντλούν δύναμη και διαλεκτικότητα.

Καθρέφτης που απεκαλύπτει την ψυχή.

Και να, λοιπόν, η φυσική και πνευματική εικόνα.

Το συνειδητό Εγώ και το ψυχολογικό Εγώ.

Η καθημερινή αγάπη και η αθώα αγάπη.

Κανένας ανταγωνισμός, αλλά μια γιορτή

μυστικιστική που απλώνει στον αιθέρα χαρούμενες και χρωματιστές λάμπες και υγροποιήσεις σε σουρεαλιστικές ακολουθίες περιπλανώμενων φωτών σε μυστηριώδης βυθούς θαλασσών.

Αλήθεια που απλώνεται και ελκύει.

Παρουσίες που οδηγούν συνειδητές φαντασιώσεις.

Αναπλήρωση υλικής ιερότητας και προαγωγή προς ένα άλλο πεπρωμένο.

Πλησίασμα των καλούμενων στοιχείων ενός μακρινού παρελθόντος, διαβρωμένου και μερικές φορές πονεμένου, με χαρούμενες γιοράντες από λουλούδια της Μποτισελιανής ελπίδας.

Το νόημα του έργου βρίσκεται στην εξαιρετική αθωότητα και αισιοδοξία, αλλά και στην πίκρα και την ειρωνεία, στην χαμογελαστή σύνθεση μπροστά στο χρόνο που κυλάει, στην ορθολογική συνείδηση του απτού κόσμου και την ανορθολογικότητα του ασυνείδητου."

Στα εγκαίνια της έκθεσης η κυρία Ανδρονικίδου με τον Έλληνα πρόξενο.

Φρούτο με πολύτιμα συστατικά

Πόσο ωφέλιμα είναι τα σταφύλια και το κρασι

Του Κώστα Κούσουλα
Γεωπόνου ειδικού αμπελουργίας

Σε μια χημική -όπως τη λέμε- ανάλυση, τα σταφύλια περιέχουν:

-Νερό περίπου 75-80%.

-Σάκχαρα: φυσικά σάκχαρα, οπωροσάκχαρα, άμεσα αφομοιώσιμα απ τον ανθρώπινο οργανισμό 15-25% περίπου.

-Οξέα, κιτρικό και τρυγικό 3-8% περίπου. ..Αζωτούχες ουσίες (κυρίως στη φλούδα) 1 %.

-Χρωστικές ουσίες (ομοίως κυρίως στη φλούδα). Υπάρχουν και μερικές ποικιλίες που τις λέμε "βάψες" που έχουν χρωματιστό χυμό, όπως το γαλλικό Γκρανουάρ, το δικό μας Βερτζαμίτης Λευκάδας κ.λπ.

-Αρωματικές ουσίες: Χαρακτηριστικά είναι τα αρώματα που έχουν μερικά σταφύλια, λεπτά, διακριτικά ή πολύ έντονα. Επιτραπέζιες ποικιλίες, όπως η Ιτάλια, το Γκολντ, το Μοσχάτο Αμβούργου κ.λπ., αλλά και περίφημες οινοποιήσιμες που δίνουν τ' αρωμά τους στο κρασί, όπως το Μοσχάτο Σάμου, η Μαυροδάφνη, το Σοβινιόν, το Σιαρντονέ, η Μαλαγουζιά κ.ά..

Ανόργανα μεταλλικά στοιχεία: ασβέστιο, θειάφι, νάτριο, κάλιο, φώσφορο, μαγνήσιο, ψευδάργυρο κ.λπ., πολύτιμα στο ρόλο τους για τον ανθρώπινο οργανισμό.

-Βιταμίνες πολλών ειδών και όχι ένα είδος αποκλειστικά (όπως π.χ. έχουν μια, τη βιταμίνη C, τα πορτοκάλια). Ας δούμε τώρα πόσο Χρήσιμες και ωφέλιμες για τον ανθρώπινο οργανισμό είναι όλες αυτές οι ουσίες που περιέχουν τα σταφύλια.

-Τα σάκχαρα είναι πολύτιμα σαν θρεπτικά συστατικά, γιατί δεν είναι επεξεργασμένα με διάφορες χημικές ουσίες, όπως γίνεται με τη ζάχαρη κι είναι γι' αυτό ωφέλιμα ακόμα και σ' όσους πάσχουν από διαβήτη, αρκεί να καταναλώνονται σωστά και με μέτρο. Είναι άριστα διαιτητικά για όσους πάσχουν ακόμα από σκωτική ή σπλήνα ή έχουν καρδιαγγειακές παθήσεις

κ.λπ.

-Τα μεταλλικά στοιχεία που περιέχουν, το ασβέστιο, το νάτριο, το κάλιο, το μαγνήσιο κ.λπ., είναι αφομοιώσιμα σε μεγάλο βαθμό απ' τον ανθρώπινο οργανισμό και πολύτιμα συστατικά για το αίμα, για τα κόκκαλα, για τους μυς, γιατί βοηθούν στην οξεοβασική μας ισορροπία και λειτουργία, στη ζωτικότητα και λειτουργία των κυττάρων κ.λπ.

-Οι βιταμίνες των σταφυλιών είναι πολύτιμες, γιατί είναι πολλών ειδών και με ποικίλες ωφέλειες. Είναι περίφημες σαν αντιοξειδωτικές ουσίες που ωφελούν π.χ. στην αποβολή των περιττών και βλαβερών τοξικών ουσιών του ανθρώπινου οργανισμού, ενισχύουν την ανάπτυξη και τη λειτουργία των αδένων που διατηρούν τη νεότητα και την ανοσοποιητική ικανότητα του οργανισμού, κ.λπ.

-Τα τρυγικά και κυτρικά άλατα και οξέα είναι διουρητικά, καθαρτικά του ουροποιητικού σωλήνα, της χολής.

-Τα κουνκούνια, αυτά κυρίως είναι που έχουν τα μεταλλικά άλατα, έχουν μηχανικές όπως και καθαρτικές, μαζί με τη φλούδα, ιδιότητες για τον εντερικό σωλήνα και είναι γι' αυτό άριστα διαιτητικώς για τους πάσχοντες από δυσκοιλιότητα.

Τέλος τα σταφύλια έχουν -λέει- και πολύτιμη, ωφέλιμη ραδιενέργεια, ενώ τον τελευταίο καιρό, καθώς η επιστημονική έρευνα για την ωφελιμότητά τους δε σταματά, βρήκαν πως έχουν ειδικές ουσίες που ενισχύουν το αμυντικό σύστημα του οργανισμού, που τις ονόμασαν γι' αυτό αλεξίνες απ' το αρχαίο ρήμα αλέκω-αλέξω, που σημαίνει ανθίσταμαι (όπως Αλέξανδρος, αλεξί-σφαιρο, αλεξί-κέραινο κ.λπ.) και τώρα, εντελώς τελευταία, οι επιστήμονες βρήκαν πως τα σταφύλια έχουν και ουσίες αντικαρκινικές, τις ραισβερατρόλες.

Ολες αυτές οι καλές ιδιότητες φαίνεται πως ήταν από πολύ παλιότερα γνωστές, καθώς για την ωφελιμότητα των σταφυλιών έγραψε ο Ιπποκράτης και στις μέρες

μας πολλοί μεγάλοι φυσιοθεραπευτές γιατροί εφαρμόζουν από πολλά τώρα χρόνια, σε σπουδαία φυσιοθεραπευτικά κέντρα της Ευρώπης, τη μέθοδο της αποτοξίνωσης με τη σταφυλοθεραπεία, καθώς οι ασθενείς, υπό την επίβλεψη ειδικού γιατρού και για ορισμένο χρονικό διάστημα, τρέφονται αποκλειστικά με σταφύλια.

Πέραν απ' την ευχαρίστηση που παρέχει το ευγενικότερο ποτό που γεύθηκαν θεοί και άνθρωποι απ' τους αρχαιότερους χρόνους, το "γάλα της Αφροδίτης" όπως το ονόμασε ο Αριστοφάνης, με τη μέγιστη σε αριθμό για ένα ποτό και την απίστευτη δυνατή ποικιλία ειδών, γεύσεων και αποχρώσεων, είναι φανερό πως το κρασί είναι το αποτέλεσμα μιας θερμής ζύμωσης που κρατάει μέρες και που διαλυτοποιεί και, με τη βοήθεια και του οινοπνεύματος, παίρνει και κρατάει στο σώμα του όλο αυτό τον πλούτο -φυσικά- που περιέχουν τα σταφύλια! Τι το εκπληκτικό λοιπόν που, όταν πίνεται με μέτρο, το κρασί έχει αποδειγμένα ευεργετικές ιδιότητες για τον ανθρώπινο οργανισμό, στο στομάχι, στην καρδιά, στο κυκλοφοριακό, στη γενική ευεξία! Γιατί είναι πολύ φυσικό να προικίζεται και να περιέχει τα πολύτιμα συστατικά της πρώτης ύλης, τα σταφύλια, απ' τα οποία προέρχεται!

Αυτός ίσως είναι ο λόγος που ανέκαθεν έπαιρνε μέρος, σε καιρό ειρήνης στις γιορτές, στη μυσταγωγία και τα πνευματικά συμπόσια των μοναδικών αρχαίων μας προγόνων, ενώ σε καιρό πολέμου αποτελούσε το ελιξήριο της πολεμικής αντοχής και δύναμης, ως συστατικό της βασικής τροφής των πολεμιστών εκείνης της εποχής, του περίφημου "Κυκεώνα", όπως ονομαζόταν η πολεμική "σούπα" των αρχαίων μας προγόνων, που ήταν κόκκινο κρασί ζεστό, με τριμμένο κατσικίσιο τυρί, αλεύρι και ψιλό κρεμμύδι. Κάτι παρόμοιο διασώζεται ακόμα στην ύπαιθρο σε αρκετές περιοχές της χώρας μας, γνωστό δυναμωτικό ελιξήριο και των αγροτών μας, όταν εξαντλούνταν στο σκληρό κάματο των γεωργικών επίπων εργασιών τους της παλαιότερης εποχής που γίνονταν όλες με τα χέρια ασταμάτητα μερικές φορές όλο το 24ωρο, χωρίς τη βοήθεια που παρέχουν σήμερα οι μηχανές!

γι αυτό και οι σύγχρονες παρατηρήσεις πάνω στην ωφέλιμη χρήση του κρασιού συνιστούν περίπου τη δόση των 200 περίπου γραμμαρίων την ημέρα για όλους μας γενικά, αλλά αναγνωρίζουν πως οι σωματικά εργαζόμενοι μπορεί να το απολαμβάνουν και περισσότερο, ως τη διπλάσια ποσότητα, γιατί συγκεκριμένα εκτός που ξεκουράζει και διατηρεί τους μυς μαλακούς, χάρη και στη γλυκερίνη που περιέχει αποδεικνύεται πως βοηθάει και στην αποβολή απ τον οργανισμό της

κακής, λεγόμενης χοληστερίνης!

Σ' αυτό εδώ ακριβώς το σημείο σημειώνουμε ακόμη και αυτό που η διεθνής επιστήμη διαπιστώνει σαν "γαλλικό παράδοξο". Δηλαδή στη Μ. Βρετανία, που είναι σχεδόν γειτονική με τη Γαλλία, όπου έγινε αυτή η ειδική έρευνα, τα κρούσματα καρκίνου είναι περίπου 4 φορές περισσότερα! Αποδίδεται αυτό ίσως στο ότι η Γαλλία είναι η μεγαλύτερη καταναλώτρια χώρα στον κόσμο σε φρούτα και λαχανικά, τροφές που είναι πλούσιες στις λεγόμενες αντιοξειδωτικές, όπως τις λέμε σήμερα, ουσίες, αλλά και πρώτη στον κόσμο στην κατανάλωση κρασιού (σημειώνουμε στη Γαλλία, 85 κιλά ετήσια κατ' άτομο, ενώ στη χώρα μας σε ετήσια κατανάλωση είμαστε περίπου στα 40 κιλά).

Τελικά, να που μέσα στη θαυμάσια και αναγνωρισμένη σήμερα σαν την πιο ισορροπημένη, ανθρώπινη διαίτα του κόσμου, τη διαίτα των μεσογειακών λαών, είναι φανερό πως και το κρασί μαζί με το λάδι, πρέπει να έχει τη θέση και τη συμμετοχή του, κάτι που ο λαός μας το εξέφρασε για τους ανθρώπους της τρίτης ηλικίας με τη σοφία του ποιητικά:

Το γάλα θρέφει το παιδί κι ο ήλιος το μοσχάρι
και το κρασί το γέροντα τον κάνει παλικάρι

" Νιάουστα "

*Το ωραιότερο δώρο για τους
φίλους σας:*

Μιά συνδρομή στο περιοδικό

A.S.E.P.O.P. **NAOUSSA**

ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ
ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ & ΠΩΛΗΣΗΣ
ΟΠΩΡΟΚΗΠΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

AGRICULTURAL COOPERATIVE
OF NAOUSSA FOR THE ELABORATION
AND SALE OF FRUIT PRODUCTS

